

БАХТИЯР ВАҲАБЗАДА

Ҳагғавонӣ

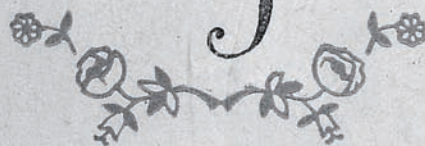
18

БӘХТІЯР ВАҢАБЗАДӘ

894.362-1

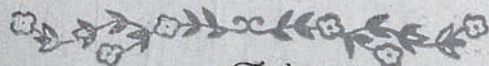
B27

Чейран

63567

М. Ф. Ахундов алына
Азәрбайҗан Респ. бляҗе
ҮМУМИ НИТАБХАНАСЫ

Азәрбайҗан
Ушаг воҗжылар җгәдидияты джәрияты
Баҗы 1957

БЭХТИЯР ВАҢАБЗАДЭ

Бэхтияр Ваһабзадэ илк мэтбу шеирлэри илэ бирдэн-бирэ охучуларын диггэтини өзүнэ чэлб этмиш вэ бундан сонра онун ярадычылыгына олан мараг һеч бир заман азалмамышдыр. О, садэ, ади һадисэлэри, лакин кэнчлэримизин, совет адамларынын дуйғу вэ дүшүнчэлэрилэ дэриндэн бағлы олан һадисэлэри поэзиянын тэсирли дили илэ ифадэ этмэйэ чалышыр, эсэрлэриндэ тез-тез мэктэб, ана, зәһмэт, аилэ-мәишэт, мәнәббэт, тәбиэт, бөйүк совет Вәтәнимиз вэ саирэ һаггында бәһс ачыр. Биз һәммин эсэрлэрдэ одлу шаир гәлбинин дөйүнтүләрини айдын дуюруг...

Бэхтиярын союг, э'тинасыз вэ лагейдликлә язылмыш бир ше'ринэ раст кәлмәк мүмкүн дейилдир. О, мүхтәлиф хасиййәтли инсанларын гәлбинин, бунларын бир-биринэ вэ өз мүһитләринэ, этрафларындакы һадисэлэрә мүнәсибәтләрини доғру тәйин этмәйи бачарыр. Белә бир исте'дады о, тәбиидир ки, совет шәраитиндэ ушағлыгдан алдығы тәлим вэ тәрбийә сайәсиндэ газанмышдыр.

Бэхтияр Ваһабзадэ 1925-чи илин август айында Нуха шәһәриндэ анадан олмушдур. О, 1934-чү илэ гәдәр Нухада яшамыш, ибтидаи тәһсилени дэ

орада алмышдыр. Нуха этрафындакы дағлар, мешәликләр, гарталлы гаялар, чичәкли дәрәләр, ени мәктәб һәяты... онун хәялында кичикликдән силинмәз изләр бурахмышдыр.

Бәхтияр 1942-чи илдә Бақыда орта тәһсилени бигирир. О совет Азәрбайҗанынын көзәл пайтахтынын чошгун һәятилә гайнайыб гарышмыш вә кәләчәкдә бәдии ярадычылығы үчүн вачиб сайылан билик әлдә әтмиш, марағлы мүшаһидәләр апар билимшидр.

С. М. Киров адына Азәрбайҗан Дөвләт Университети кәнч тәләбәләр үчүн һәм әлмин әсасларыны мәнимсәмә, һәм дә мүхтәлиф саһәләр үзрә кениш ярадычылыг очағы кими мәшһурдур. Бәхтиярын да бир шаир кими мейдана чыхмасы мәһз бу очагла әлагәдардыр. О, 1942-чи илдән филоложы факултәсиндә охумаға башламыш вә Университетин нәздиндә тәшкил олунан әдәбийят дәрнәйиндә иштирак әтмишдир. 1943-чү илдә илк дэфә олараг онун «Ана вә шәкил» ше'ри «Әдәбийят гәзетиндә» дәрч әдилмишдир. Ики ил сонра исә о, Азәрбайҗан Совет Язычылары Иттифагынын үзвүлүйүнә лайиг көрүлмүшдүр.

1947-чи илдә Бәхтияр Университетдә тәһсилени баша вурмуш, ону шаирлик илә бирликдә әлми-педагожи иш дә чох марағландырмышдыр. Үч ил аспирантурада нәзәри билийини тәкмилләшдирмиш, узунмүддәтли тәдигат әсасында яздығы «Сәмәд Вургунун поэзиясы» мөвзуунда намизәдлик дисертасиясыны мүдафиә әтмишдир.

Бәхтияр Ваһабзәдә поэзия саһәсиндә мәһсулдар чалышараг истәдадыны ялыз кичик шеирләр үзәриндә дейил, әһатәли әсәрләр үзәриндә дә сынамышдыр. Илк поэмасы («Ики той») 1946-чы илдә

кәнч мүәллифләрин әсәрләриндән тәртиб әдилмиш алманахда чыхмышдыр. Шаирин «Мәним достларым» адлы илк китабы 1949-чу илдә «Азәрнәшр» тәрәфиндән бурахылмышдыр. О, Чәнуби Азәрбайҗан һәятындан «Айлы кечәләр», ушағлара аид «Ифтихар», Нуха ипәкчиләринин һәятындан бәһс әдән «Тохучу гыз», совет әскәрләринин Норвекияны фашист зүлмүндән хилас әтмәси мөвзуунда «Әбәди һейкәл», совет кәнчләринин севки вә мәишәтини әкс әтдирән «Садә адамлар», «Изтирабын сону» поэмаларыны язмышдыр. Онун «Баһар» (1950), «Достлуг нәғмәси» (1951), «Әбәди һейкәл» (1954), «Чинар» (1956), «Садә адамлар» (1956) адлы китаблары нәшр олунмушдур.

Н. Юрүчәли

Урок

ЛЕНИН

Ийирми ики апрел...

Бу баһар күнү,

Гаранлыг дүняда баһар доғулду.

Бәшәр тарихиндә, тәгвимимиздә,

Бу күн, эн мүгәддәс бир тарих олду.

Гызарды тәгвимдә бир вараг һәмин,

Онун шәфәгләри һәр яна дүшдү.

Эн ағыр дәрәләри бәшәрийәтин,

Доғулан көрпәнин бойнуна дүшдү.

Гызарды тәгвимдә даһа бир вараг,

О күнкү, бу дәрә сон гойду Ленин.

Бу ики варагын арасындакы

Өмүр, тарихидир һәр сәадәтин!

Ленин! Көзләриндә күлдү кәләчәк,

Үрәйиндә вурду элин үрәйи.

Биз сәндән өйрәндик өз чанымыз тәк

Вәтәни севмәйи, эли севмәйи!

Апрел, 1953.

ЙОЛДАШ ДЕПУТАТ

Биз сәни сечирик өз ичимиздән,
Сән бизимсэн, биз дә сәниник демәк.
Оху гәлбимизи, сән оху көздән,
Вурсун үрәйиндә нечә мин үрәк.

Өз гәлби, өз сәси, өз әлләрийлә,
Адына сәс верир ихтияр, чаван.
Өз иши, арзусу, әмәлләрийлә,
Сечилән сечилир башгаларындан.

Кен дүшә билмәзсэн биздән бир ан да,
Күчүн, сәни сечән бу әлләрдәдир.
Көйләрә баш чәкән һәр ағачын да,
Күчү торпагдадыр, күчү ердәдир.

Сәнә сәс веририк биз күлә-күлә,
Мин сәс, бирчә сәсдә чәм олур демәк.
Эй йолдаш депутат! Бу күндән белә,
Сәсин, мин сәс кими курласын кәрәк.

Бураг сәадәтлә баша һәр или,
Көнүл, арзуларын далынча кедир.
Сечилән, сечәнин данышан дили,
Дүшүнән бейини, вуран гәлбидир.

Дүшүн дәрин-дәрин, дуй дәрин-дәрин,
Сәсин алчалмасын бәркдә, чәтиндә,
Сәсләнир кәләчәк вәзифәләрин,
Ешийә салынан һәр бүллетендә.

Март, 1957.

ДОГУМ ЭВИНДЭ

Чаван кэлин ана олду бу күн илк дэфэ.
Бир дэстэ күл кэтирдилэр она эриндэн.
Санки, көйдө дурналар да дүзүлдү сэфэ,
Она төһфэ көндөрдилэр лэлэклэриндэн.

Ана олду, ана олду бу дүнэнки гыз.
Мэ'наланды даһа артыг онун һэяты.
Дүшүндүрмүр инди ону өз өмрү ялныз,
Дүшүндүрүр көрпөсинин мүгәддэраты.

О, илк дэфэ гучагына алыр көрпөни,
Һисс эдир ки, өз чаны да һәммин чандадыр.
Көрпө эмир анасыны, зәнн эдир кэлин,
Чаһан онун голу үстэ, о, чаһандадыр...

Гоча һәким яхынлашды бу заман она:
— Зәһмәт чәкин бу кағыза гол чәкин —
дейэ.

Сол элилэ көрпөсини басыб бағрына,
Сағ элилэ о, гол чәкди бәяннамәйэ.

Бу вахт, санки, көрпөчийин мышылтысына
Бүтүн дүня донуб галды, гулаг кәсилди.
Бу кағыза гол чәкәндә көрөсән ана,
Нә дүшүндү, гулагына нә сәсләр кәлди?

Дилэ кәлди онун гэлби элә бил: «Бары,
Аналары синситмәсин бир дэ ган, гада.
Бу күнаһсыз көрпөләрин мышылтылары
Батырсын топ сәсләрини бүтүн дүняда!..»

Апрел, 1955.

КҮР ЧАЙЫ

Эсрләрлә ана Күрүм
яна-яна Күрүм

Ахыб кетмиш,
Гаялары йыхыб кетмиш,
Нечә-нечә газмалары,
Нечә-нечә дахмалары
Дағытмышдыр,
Өз күчүнү, гүввәсини
Ләпәсиндә ахытмышдыр...
Күрлүк эдиб, көздә гоймуш
Чохларынын мурадыны,
Газанмышдыр Күр адыны.
Инди Күрүн һәр ләпәси
Салхым-салхым чыраг олмуш,
О вурдуғу яралар да
Артыг чохдан унудулмуш.
Һәр дамчысы бир памбығын топ гозасы,
Бир сүнбүлүн данәсидир.
Шырылтысы, нәрилтиси,

Маторларын кур сәсидир.
Итирир өз мә'насыны
Көһнә сөзләр, эсримиздә.
Кәлин достлар, ана Күрә
Бир тәзә ад гоаяг биз дә:
Артыг, гырыб ени нәсил
Күрүн көһнә инадыны.
Ишыг гоаяг, чәрәк гоаяг,
Һәят гоаяг биз адыны
Кәлин бу күн
Ана Күрүн...

Июл, 1956.

МИСИР

Эсрләр боюнча мө'мин бәндәләр
Деди бир ағыздан: «аллаһү-әкбәр»
Учалыб галхмагчын улу көйләрә,
Мүсәлман аләми баш вурду ерә.

Бир вахт көрдүләр ки, голлар зәнчирә,
Башлар да һалгая бәнд олду бирдән.
Башыны гойдуғу мүгәддәс ерә
Инкилис аяғы гоюлду бирдән.

Вәтәни сатдылар, әли сатдылар,
Билмәди сатылыб нә заман Мисир.
Синәси үстүндә ат ойнатдылар,
Енә айылмады юхудан Мисир.

«Аллаһын әмридир, — деди, — бу бәлкә»
Сусду, данышмады, «тәвәккүл» деди.
Ядлара баш әйди бөйүк бир өлкә,
Әтираз әтмәди, анчаг инләди.

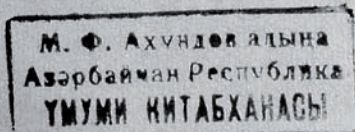
Кәнарда тапылан дәфинә кими,
Мисир талан олду, Мисир союлду.
Әһрамлар өлкәси бир ийнә кими,
Аләми бәзәди, өзү лүт олду.

Мисир үмидини бағлады анчаг,
Көйләрин мүгәддәс әдаләтинә.
Өтдү гәринәләр, инләди торпаг,
Әдаләт әнмәди көйләрдән енә.

Ахыр анлады ки, бунлар хәялдыр,
Һаглы олсан белә күч, удачагдыр.
Әзәлдән беләдир һөкмү заманын,
Әкәр күчүн варса, сөзүн дә һагдыр.

Күчлүнүн әлиндән ғылынчы гапды,
Күлдү ғылынчында әшги, ниййәти.
Гүввәтә сарылыб ерләрдә тапды
Көйләрдән умдуғу һагг-әдаләти!

Декабр, 1956.

АРЗУЛАРЫМ ГЭДЭР ӨМРҮМ ОЛАЙДЫ...

Дейирэм, өмрүмүн өтөн анлары,
Арзудан су ичиб чичэклэнэйд.
Көйүн о мөһтөшөм кәһкөшанлары
Инсана хидмәтчин ерә энәйд...

Көнүлчүн нәғмәләр дейәйди сулар,
Чаһан башдан-баша баһар олайды.
Көздән охунайды бүтүн арзулар,
Үрәкдән-үрәйә йоллар олайды.

Көнүлләр нәш'әдән ачайды елкән,
Бүтүн ер үзүндә шәр боғулайды.
Чох демирәм достлар, чох демирәм мән,
Арзуларым гәдәр өмрүм олайды.

Апрел, 1953.

ӘЛИФБА КИТАБЫ

Гочамаң мүәллим Ә. Һ. Һүсейно-
вун педагожи фәалийәтинин 50
иллийинә һәср әдирәм.

Әлифба китабы!.. Әлли илдә сән,
Ону вәрәгләдин әлли мин кәрә.
Китабын шәкилли вәрәгләриндән,
Шәфәгләр дағытдын сән әгилләрә.
Чансыз һәрфләрдән, ишарәләрдән,
Бир чыраг яндырдын бейинләрдә сән.

Бу садә китабы бир илдә йәгин,
Мин кәрә гападын, мин кәрә ачдын.
Сән бу әлли илдә нечә көрпәнин,
Бейиндән һәята пәнчәрә ачдын!

Көзләрин яшармыш фәрәһдән сәнин,
Синән дә габармыш йәгин вүгардан —
Һәр вәтән баласы биринчи дэфә
«Ана» кәлмәсини охуян заман!

Тэбашир дүшмэди элиндэн сәнин,
Ондан сачларына тоз элэнибдир.
Һәр шакирд китабы баша вуранда,
Өмрүнүн китабы тэзэлэнибдир.

Әлифба өйрәтмәк! — Чохдур эзабы!
Ағыр зәһмәтини дуюрам сәнин.
Һәр баша чыханда сән бу китабы,
Әли гәләм тутду нечә көрпәнин!

Ушағын көзүндә, гоча дүнянын
Ән бөйүк, ән дәрин китабыдыр бу.
Онда өз ады вар суюн, һаванын
Бүтүн суалларын чавабыдыр бу.

Әлифба китабы! — Хәзансыз баһар,
Үстүндән нә булут, нә дә чән кечир.
Бүтүн әлмләрә кедән чығырлар,
Бу садә китабын үстүндән кечир...

Мүәллим! Гайғынла бөйүйүр инсан!
Сән әглә, камала ганат верирсән.
Ана дилимизин кур булағындан
Көрпә балалара су ичирирсән!

Дашда нахыш ачан ме'мара бах бир,
Бу сәнәт һеч кәсә кәлмәсин асан.

Көр сәнин сәнәтин нечә чәтиндир,
Чанлы бейинләрдә нахыш ачырсан!

Алим кәшф әләйир, языр мүттәсил,
Сәнин дә бунларда вар алын тәрин.
Сән дә ярадансан, китаблар дейил,
Алимин өзүдүр сәнин әсәрин.

Әлли ил додағын әлифба деди,
Сөнмәди гәлбинин эшги, һәвәси!
Биринчи шакирдин бабадыр, инди,
Сонунчу шакирдин онун нәвәси!

Май, 1956.

ОҒЛУМА

Ана дили! Бир дил ки, меһри-
бан бир вүчуд мөһәббәтини... сә-
нә бу дилдә бәян эдир, бир дил
ки, сән һәлә бешиклә икән бир
лайлай шәклиндә өз аһәнк вә
ләтафәтини сәнә эшитдириб ру-
һун ән дәрин кушәләриндә нәгш
бағлайыбдыр.

Н. Нәриманов

Бешийин башында һәр ахшам, сәһәр,
Анан лайлай чалыр ана дилиндә.
Руһуна ахдыгча доғма кәлмәләр,
Гымышыб күлүрсән юхуда сән дә.

Бу сәсдә торпағын эзәмәти вар,
Руһунда атәшләр галаныр сәнин.
Сабирләр, Вагифләр, гоч Короғлулар,
Бешийин башына доланыр сәнин.

Маһнынын одуна гайнайыр ганын,
Чичәкләр ойнашыр көзүндә мин-мин.

Ананын дедийи ширин лайланын —
Һавасы руһундур, сөзләри эшгин.

Тәзә дил ачырсан, элә бил гушлар,
Сәнә дил кәтирир өз ләһчәсиндә.
Көзүмдә әл чалыб, рәгс эдир баһар,
Сәсими дуярам сәнин сәсиндә.

Мәним ата гәлбим даға дөнүр, сән,
Сөзләри ярымчыг кәкәләйәндә.
Сән мәним чаныма чан кәтирirsән,
«Һаны» әвәзинә «аны» дейәндә.

Даныш, чәһ-чәһ вуран дилинә гурбан,
Гой сәнә дил версин бу торпаг, бу су.
Өз ана дилиндә сән дил ачырсан,
Сәнинчин ән бөйүк һәдийәдир бу.

Бу дилдә сәсләнмиш диләкләримиз,
Бу дилдә анд ичдик доғма вәтәнә.
Бабамыздан галан бу мирасы биз,
Ананла бирликдә веририк сәнә.

Бу диллә бәрәбәр әчдадымызын,
Адыны, саныны веририк сәнә,
Нәбийлә боз атын, ашыгла сазыи,
Әнди-пейманыны веририк сәнә.

Даныш, дилиндэки оддан, аловдан,
Әрисин шахта да, боран да, буз да.
Халгын гүдрәтини яшадаг һәр ан,
Ана дилимиздә, өз руһумузда!

Октябрь, 1956.

ҮРӘК

Мәнә дейирләр ки, данышан заман,
Яман ғышгырырсан, әл-гол атырсан.
Аста данышсана, аста динсәнә,
Учадан данышмаг зәрәрдир сәнә.

Мән буну билирәм, анчаг нейләйим,
Айрыла билмирәм тәбиәтимдән.
Әсир нифрәтимдән тир-тир үрәйим,
Дашырам сел кими мәһәббәтимдән.

Дешәр үрәйими кизли сирр мәним,
Үрәйим сәсләнәр һәр сөһбәтимдә.
Орта йолум йохдур, дәриндир мәним
Бил ки, нифрәтим дә, мәһәббәтим дә.

Чошмаг, гәзәбләнмәк зәрәрдир дейә,
Уюша билмирәм мән сакитлиңә.
Үрәкдир чошдуран мәни дәниз тәк.
Сәнсиз бир һәята—һеч дедим,—үрәк!

Көнүлсүз бир тикэ өтмээ боғаздан.
Үрөклө ейэрәм анчаг йүз тикэ.
Көрөк айрылмасын көнүлдән инсан,
Чана дәрәд кәтирәр көнүлсүз тикэ.

Будагдан, үрәксиз күл дә дәрәндә,
Элә бил, башымдан бир думан чыхыр.
Сән мәнән әй үрөк, үз дөндәрәндә,
Шаир олдуғум да ядымдан чыхыр.

Гуруча тахтаям сәнән айры мән,
Алышмаг истәрәм, мәни дәрә алар.
Сән мәним одумсан, һәрәрәтимсән.
Одсуз алышармы гуру тахталар?!

Инсанын арзусу, эшги, әмәли,
Үрәйә бағлыдыр, ондадыр илһам.
Күләнә, үрөклә күләрәм, бәли,
Үрөклә ағларам, әкәр ағласам!

Мәнә гүввәт верән әй ана торпаг,
Нә сәнән дөнәрәм, нә мәсләкимдән.
Үрөклә яшадым, үрөклә анчаг,
Ялныз үрөклә дә өләчәйәм мән!

Август, 1956.

КӘЛМӘЛӘР

Бир инсан үрәйиндә нәләр ятар, аһ... нәләр...
Көнүл хәзинәсинин ачарыдыр кәлмәләр.
Йүз кәлмәдән ағырдыр бир дуйғунун сигләти
Йүз кәлмә чәкә билмир бир эшги, бир нифрәти.

Дуйғуларын әлиндән чәкир һарай кәлмәләр,
Нә гәдәр ачизсиниз кәлмәләр, ай кәлмәләр.
Гочанын кәдәрини, көрпәнин шәнлийини,
Ерин көзәллийини, көйүн әнкинлийини,
Һансы сөз, һансы кәлмә олдуғу тәк көстәрәр?
Каш сөзләрин гүдрәти олайды һиссим гәдәр!

Январ, 1957.

БАҲАР

Бурутлар сейрәлир, һава юмшалыр,
Дүймәләр ачылыр будаглар үстә.
Сулар көпүкләнир, сулар әл чалыр,
Гушлар гатарлашыр дәстәбәдәстә.

Дагларын, дашларын көзәллийиндән,
Дуян үрәкләрә һәйәчан кәлир.
Язын нәфәсиндән, онун ийиндән,
Торпага чан кәлир, даша чан кәлир.

Бүлбүл нәгмә гошур күл гөнчәсинә,
Санки, һәсрәтинә говушур һәсрәт.
Чайын нәгмәсинә, гушун сәсинә,
Юхулу көзүнү ачыр тәбиәт.

Эй баһар, мизраб ал, чал үрәйими,
Каш о да сәнин тәк ашыб-дашайды.
Нолайды, инсан да тәбиәт кими,
Һәр баһар енидән чаванлашайды!

Март, 1956.

АТА ВӘ ОҒУЛ

Әзизийәм баласын,
Үрәкдә од галасын,
Мән истәрәм баламы,
Балам истәр баласын.

— Оғул, даһа бәсдир, аз йор өзүнү
Ярдығын одунлар, көрәр он күнү.
— Ай ата, кәлирәм, сән кеч ичәри.
— Он дәфә демишәм баягдан бәри
Сөзүмә бахмырсан... Әкәр, кәлмәсән,
Союгда сәнинлә дурачағам мән.
— Өзүн бил, дур орда, кәрәк бу ахшам,
Бунун һамысыны ярыб гуртарам.
— А бала, союгдур, кәл гызыш бир аз!
— Киши өз ишини сабаһа гоймаз.—
Ата чох ялварды, оғул «йох» деди.
Дедийи сөзүндән кери дөнмәди.
Бирдән эвә кечди ата, бу ара,
Гучағында ушаг чыхды байыра.
Буну көрән кими, оғул бозарды.

Гэээб гыгылчымы үзүнү сарды.
Диллэнди: — Ай ата, союгдур ахы,
Нийэ чыхартмысан чөлө ушагы?
Ата күлүмсүнүб сөйлэди:—Нэдэн,
Белэ горуюрсан ушагыны сэн?
Мэним ушагымсан бэс, ахы, сэн дэ!..
Мэн, сэни союгдан баяг күдэндэ,
Сөзүмэ бахмырдын... Белэдир гайда
Баласыны истэр һэр кэс дүняда.

Ноябр, 1956.

ТЭНЬАЛЫГ

Хэял каһ дагдадыр, каһ да аранда,
Каһ көйө йүксэлир, каһ энир инсан.
Отагда бир саат тэк отуранда,
Йүз илин дэрдийлэ йүклэнир инсан.

Элэ бил диварлар кэлир үстүнэ,
Гулагын сэслэнир, гэлбин дөйүнүр.
Алышыб янырсан сэн өз түстүнэ,
Нидалар көзүндэ суала дөнүр.

Инсаны тез йорар дүшүнчэлэр дэ,
Үрэк од алармы фикрин одундан?
Өзүндэн башгасы олмаян ердэ,
Инсан олдуғуну унудар инсан...

Бир күнэш бэс эдэр, пэришан олма,
Сэнин йүз Күр гэдэр көз яшын олса.
Мин дэрд һүчүм этсэ, көнүл, сыхылма,
Бир нэфэр дэрд билэн сирдашын олса.

Дүняя кәлмәдик биз әбәс ерә,
Йнсаныг, инсан да бизә кәрәкдир.
Бағатәк гынына чәкиләнләрә
Үрәк нә кәрәкдир, дил нә кәрәкдир.

Чай, чая говушмаз сулар дашмаса,
Улдузун улдузла үнсиййәти вар.
Көйдә булутлар да гошалашмаса
Нә илдырым чахар, нә яғыш яғар...

Йол тапа биләрми саз үрәкләрә,
Мизраб аста-аста телә дөймәсә?
Чыхармы гөнчәдән тәк бирчә кәрә,
Бүлбүлүн нәфәси күлә дөймәсә?

Өз эл-обасыны тәрк этдийиндән,
Тәк-тәнһа доланыр байгуш бу күн дә.
Колларын дибиндә тәк битдийиндән,
Бойну бүкүк олуր бәнәвшәнин дә.

Од вурмаса, габда су даша билмәз.
Гуш да тәк ганадла дағ аша билмәз.
Көсөйүн икиси чөлдә дә янар,
Бири очагда да алыша билмәз.

Гәлбимдә мин сөзүм, мин сөһбәтим вар,
Мән дейим, сиз дейин, дил йорулмасын.

Йығылын, йығылын башыма достлар.
Мәним бир күнүм дә сизсиз олмасын.

Достларын гәлбидир юрдум, мәскәним,
Үрәкдә бир нискил кәрәк олмасын,
Сағлығым бир яна, а достлар, мәним;
Союг мазарым да һеч тәк олмасын!

Март, 1956.

ФУЗУЛИЙӘ

Бойланырсан күнәш кими,
Сән дөрд эсрин архасындан.
Арзуларын додагларда
Чичәк ачды заман-заман.
Ерин, көйүн дәрди илә
Бағрын губар бағламышдыр,
Сәнин бөйүк мәһәббәтин
Әсрләрлә ағламышдыр...
Сән эшг, идрак ашигисән,
Кәдәр алыб, кәдәр сатдын.
Өз эшгинлә нечә-нечә
Нәсилләри сән ағлатдын...
Аһындан күл-чичәкләрин
Синәсинә чәкилди дағ,
Сүбһ тездән сәба ели
Лал гапыны ачды анчаг,
Узун һичран кечәләри
Шамлар олду тәк сирдашын.
Шам әриди, сән әридин,

Ше'рә дөндү о көз яшын.
Көз яшындан яратдығын
Инчиләри, яна-яна,
Өзүн дүздүн үрәйиндән
Гопардығын гәм сапына...
«Рүшвәт дейил» — дейә сәнин
Алмадылар саламыны,
Тарих алды анчаг сәнин
Саламыны, кәламыны.
Олду пара-пара бәхтин,
Оянмады гара бәхтин.
Налән дуян үрәкләри
Юхусундан тез оятды.
Ашыб дилсиз әсрләри
Әсримизә кәлиб чатды,
Чатмады даш үрәкләрә
Өз әсриндә сәсин анчаг...
Дөрд йүз или ашан гәлбин
Өз синәндә олду душтаг...
Гәзәлиндә ер күкрәди,
Көй курлады, сел чағлады.
Төкүб исти көз яшлары
Һөнкүр-һөнкүр һей ағлады,
Дүня сәнин сәсин илә,
Сән дүнянын сәси илә...
Милион чийәр, нәфәс алды
Бир чийәрин нәфәсилә.

Декабр, 1956.

АЙРЫЛЫР

Сәмәд Вурғунун вәфаты
мүнасибәтилә

Ширин нәғмәкары элин, обанын
Обадан айрылыр, элдән айрылыр.
Тәрлан асимандан, гартал гаядан,
Ашығын мизрабы телдән айрылыр.

Думана бүрүндү вәфалы дағлар,
Чейрана дейин ки, Муған ган ағлар,
Она тә'риф дейән бөйүк нәғмәкар,
Муғандан айрылыр, Милдән айрылыр.

Гәләми дурмады бир ан шаирин —
Көй кими бошалыб долан шаирин.
Сәси бу чөлләрдә галан шаирин
Аяғы дәрәдән, чөлдән айрылыр.

Яс тутуб Вурғуна бу Араз, бу Күр
Бүкүн ағламасын гой һөнкүр-һөнкүр.
Мин-мин эсрләрә говушан өмүр
Бу күндән, бу айдан, илдән айрылыр.

28 май, 1956.

ШАИР

Һөрмәтли шаиримиз Осман
Сарывәллинин 50 иллийи мү-
насибәтилә

Әлли яшын тамам олду,
Яша йүз ил, һәлә шаир!
Тәзә-тәзә эсәрләрлә
Өмрә өмүр чала шаир!

Бағлы олса һәр кәс ерә,
Башы дәйәр фәләкләрә.
Үрәкләрдән үрәкләрә
Кәрәк көрпү сала шаир!

Бу көрпүнү сән салмысан,
Сазы Вагифдән алмысан,
Сән бу сазы чох чалмысан,
Енә ону чал, а шаир!

«Өз сәсим вар мәним!» — дедин
Һәр күләйә баш эймәдин.

Өмрүн бою сэн дөймэдин
Каһ мыха, каһ нала, шаир!

Сэн гараны сечдин агдан,
Ше'рин чыхды чох сынагдан.
Илхамыны бу торпагдан
Нэлэ чох-чих ал, а шаир!

Кэздин эли гарыш-гарыш,
Намы сэнэ бир дост, таныш.
Нэр сөзүндэ чичэк ачмыш
Тарла, мешэ, тала, шаир!

Ше'риндэ «гузулар» мэлэр,
Бу торпагын этри кэлэр.
Дүзүлүбдүр «бэнэвшэлэр»
Сэн кечдийин йола шаир!

Ше'рин — халга мэхэббатдир,
Мэрдлик сэндэ бир адэтдир,
Эн бөйүк бир сээдэтдир,
Дөврүндэн кам ала шаир.

Үрэклердир сенин ерин
«Дэмирдэндир сәтирләрин»*

* О. Сарываллинин «Дэмир сәтирләрим»
китабына ишарәдир.

Бундан сонра сөзүн, ше'рин,
Поладдан сәрт ола, шаир!

Бир гардашдыр һүнәр сәнә,
Гой яр олсун зәфәр сәнә,
Чан сағлығы истәр сәнә,
Өмрү бою, бала шаир.

Ноябр, 1955.

Һаны ушагылым, һаны кәнчлийим?
Һаны раһатлығым, һаны динчлийим?
Өзү олдуғу тәк дурур, бәс нәдән,
Мәни башга чүрә көстәрир һәрдән?

Июн, 1956.

КҮЗКҮ

Улу бабамыздан бизә ядикар
Дөврәси һәшйәли бир күзкүмүз вар.
Мән онун өнүндә боя чатмышам
Әл чатмаз ишләрә әл узатмышам.
О, мәнә көстәриб ушагылымы,
О, мәнә көстәриб кәнчлик чағымы.
О, мәнә көстәрир мәни бу күн дә,
Сәһәрләр даяныб онун өнүндә
Дән дүшмүш сачыма дараг чәкирәм.
Билсәниз бу заман нәләр чәкирәм!..
Дүшдүм чаванлығын көһлән атындан.
Бу көһнә күзкүмүз мәнә бир заман
Дағлардан төкүлән шәләлә кими
Гайнаян, чағлаян күлүшләримми,
Гара сачларымы көстәрәрди, аһ!..
Әксим күзкүйә дә чан верәрди, аһ!..
Бу көһнә күзкүйә бир суалым вар:
Һаны о әввәлки гайнар бахышлар?

МЭН

Шаир достум
Гасым Гасымзадәйә

Гоча каинаты дөвр эләйиб күн,
Бир яндан батырса, бир яндан доғур.
Сорушма, бәс, нәдир сирри бу дөврүн
Заманын өзү дә замандан доғур...

Күнәш көйдә, мәнсә ердә кәзирәм.
Атам кетди, кәлдим онун еринә.
Гүруба мейл әдән күнә бәнзәрәм,
Оғлум дан еринин шәфәгләринә.

Өмүр күнәшим дә батыркән элә,
Демәйин әбәди мәһв олурам мән.
Баламла, кәләчәк нәвәләримлә
Һәр дәфә енидән доғулурам мән.

Ноябр, 1956.

СААТ

Голумда бир саат вар, мән динирәм, о динир
Гәлбимин вурғусуйла бир вурур, бир сәсләнир.
Онун һәр чыггылытысы өз шөһрәтим, шанымдыр;
Бир кәмийә бәнзәсәм, о мәним сүканымдыр.
Дуруб йолум үстүндә о, мәнә йол кәстәрир,
Һәятымда һәр саат, бир һадисә баш верир.
Чыг!

Чыг!

Чыг!

Бир-биринә бәнзәсә дә вурғулар
Вурғуларда сәсләнән һәр анын өз һөкмү вар.
Анын бири севинчә, бири гәмә бүрүнүр,
Саатын сәси бирдир, һөкмләри чүрбәчүр!

Декабр, 1956.

АТАНЫ ЧОХ СЕВИРСЭН Я БАЛАНЫ?

Күлэк эсир, су ахыр,
гөнчө дөнүб күл олур.
Бир буғда данэсиндэн
сабаһ йүз сүнбүл олур.
Дүнэнки сых булутлар
яғыша дөнүр букүн.
Дүнэнки боз тәпәләр
яшыл көрүнүр букүн.
Кечән илки гәләмә
бу ил көйә учалыр,
Ушаглар чаван олур,
чаванлар да гочалыр.
Ахар суда далғалар
Бир бирини говалар.
Бу һәят сәһнәсиндә
говур кәлән, кедәни.
Мән атамы, балам да
эвәз эләйир мәни...

Дүшүндүкчә бунлары
сорур мөндән үрәйим:

— Атаны чох сеvirсән,
я баланы?

— Нә дейим?

Чанымызы өвләда

нечин гурбан дейирик?

Бизи гоча дүняда

эвәз эләйәнләри

нийә чох истәйирик?

Саатын әгрәбләри

сағдан-сола доланыр.

Һәр кәс гоча дүняда

өзүндән сонракына

өзүнү борчлу саныр.

Ноябр, 1956.

КАМАН СЭСИ

Үзейир Гачыбәйовун
хатирәсинә

Каман сәси, каман сәси!..
Көһнә шәргин, «аман» сәси...

Сәсин дилдән-дилә дүшсүн.
Каһ бәмә, каһ зилә дүшсүн.
Телләриндән ахан яңгы
Көнлүмдәки телә дүшсүн.

Нәфәсиндән алды шеһи,
Чөлдә чичәк, бағчада күл.
Бу наләни, бу чәһчәһи,
Сәндән алды сары бүлбүл.

Бағры янды ал лаләнин,
Сәсиндәки гәмдән сәнин.

Сән ерләрин шикайәти,
Көйләрин дә кәдәрисән.

Кечәләрин гаранлығы,
Сәһәрләрин дан ерисән!..

Каман инләр,
Яман инләр,
Каман дейил, узаг, узаг
Заман инләр, заман инләр.

Каман инләр,
Яман инләр,
Учан гушлар көй үзүндә
Ганад сахлар, ону динләр.
Фикрә кедәр
Кур булаглар.
Уча дағлар
Ону динләр.

Каман инләр,
Яман инләр
Әтир сачмаз
Күл-чичәкләр
Дурар учмаз
Кәпәнәкләр
Ону динләр, ону динләр.

Каман инләр,
Яман инләр.
Даш үрәкләр
Ону динләр.

Эл бошалар
Ерэ салар
Интигамчын галдырылан
Гылынчлары онун сәси,
О, — һәятын фәлсәфәси!..

Гоча тарих изләр ачыр
Халгын дэря камалында.
Бир эсрин өз дәрди ятыр
Муғаматын һәр халында.
О, сәс дейил, бир китабдыр,
Каһ ачылыр, каһ бағланыр.
Халгын бөйүк тарихидир,
Гаршымызда варагланыр:
Каһ монголлар һүчүм чәкир,
Каһ хәзәрләр ана юрда.
Галыр ана баласындан,
Яр, ярындан интизарда.
Вәтән мүлкү гара кейир
Көй гаралыр, ер гаралыр.
Бағ йийәсиэ, әв адамсыз,
Бачалар түстүсүз галыр...
Гәһрәманлар вәчдә кәлир,
Дүшмән үстдә сәф чәкилир.
Көй курлайыр ат сәсиндә,
Бизим одлар өлкәсиндә.
Яныр бағры көйүн, ерин —
Гәзәбиндән әрәнләрин...

Шур — уғурсуз бир талеин
Бу дунядан шикайәти.
Гатар — севән ики гәлбин
Бир вурғусу, бир ниййәти...
Раст — кәдәрли бир гочанын
Яна-яна
Өмрүнүн сәрт йолларына
Бахыб-бахыб алышмасы —
Өтәнләрдән тәәсүфлә,
Аста-аста сөз ачмасы...
Етим секаһ — көйүн,
ерин һычгырығы
Гочаларын, көрпәләрин
һычгырығы.
Бәс чарикаһ? О, халгымын
Әзми, эшги, ирадәси!
Дүшмән үстә галдырылан,
Гылынч сәси, галхан сәси!
Чаван оғлан, нәдән сәнә
Хош кәлмәйир бу нәләләр.
Бәли, сәнин хәялында
Чинкилдәйир пияләләр.
Йүнкүл, даяз һавалара
Әзилрсән, бүзүлүрсән.
Муғамдакы мәһәббәтә,
Шикайәтә сән күлүрсән...
Сәни йүнкүл һырылтылар
Әйләндирир нечин, оғлан?

Нэ олар ки, бир гэдэр дэ
Гашыны чат, дүшүн оғлан.
Ғырылтылар хош олса да,
Даяз гэлби чох союгдур.
Дүшүнчэ бир асимандыр,
Эввэли йох, сону йохдур.
Кэл көллөрдэ чөвлан этмэ,
Дэрялара баш вур, оғлан.
Күлмэйи дэ бачараммаз,
Ағламағы бачармаян.

Июл, 1956.

КӨЙ-КӨЛ

Салыб өз чийнинэ элван шалыны
Көй сулар үстүндэ гаялар үзэр.
Көй-Көл, тәбиәтин өз чамалыны
Өзүнэ көстөрән күзкүйә бәнзэр.

Сәнин рәнжинмидир экс эдән көйә?
Көй-Көл, һансы рәссам, яратмыш сәни?
Сәнин тәк ше'рим дэ дөнүб күзкүйә
Сәнэ көстәрдийи көзәллийини...

Август, 1956.

ГОНАГ

«Беш күнлүк гонағам»—дейиб дүняда
Өзүнү апарыр чоху гонаг тэк.
Гиймэтли өмрүнү верэрэк бада,
Дейир: «бу дүняда анчаг, кеф чэкэк!»
Гайдадыр, яд эвдэ ахмаг бир гонаг,
Емэйэ, ичмэйэ күч верэр анчаг.

Июл, 1956.

РЭССАМ

Рэссам достумла дүнэн көрүшдүк булварда биз,
Дөрһал мэн хэбэр алдым:—Тэээ нэ чэкирсиниз?
Дейэсэн һеч ачмады бу суалым рэссамы.

Деди:—Башга сэнэтэ һэср этмишэм илһамы.
Рэнклэрлэ ойнамагдан дүзү, лап йорулмушам.
Сэнэтими дәйишиб, инди һәким олмушам.
—Йох, өзүндән аслыдыр—дедим—һәр шей

инсанын.

Деди:—Ахы рәсмдә бурахдығын нөгсанын
Өртмәк олмур үстүнү, сәһвин тез дүшүр сәсә.
Анчаг һәкимликдәсә,
Нә гәдәр сәһвин олса, нә дәрд элә, нә гәм чәк
Һамысынын үстүнү торпаг өзү өртәчәк!..

Июл, 1956.

МЭНИМ БИР ГОНШУМ ВАР...

Мэним бир гоншум вар, яшы өтсэ дэ,
Дүшмэйиб хэлэ дэ көһнэ хэвэсдэн:
Гиймэтли дашларла, мирварилэрлэ,
Гиймэтэ миндирир өзүнү гэсдэн.
Көрэсэн билirmi бу адамчыгаз,
Эн бөйүк зийнэти инсандыр ерин.
Чаны эйиндэдир, чанлы зийнэти
Чансыз зийнэт илэ бэээйэнлэрин.

Июн, 1956.

ГОЧА ВЭ МЭН

Өз памбыг өрпэйини башындан атыб ерэ,
Енэ гонаг кэлиб гыш, бизим көзэл шэхэрэ.
Гышын гылынчы күлэк, кэсир, төкүр хэр яны,
«Мэнэм һөкмүран» — дейэ, дөйүр байыр-бачаны.
Күмүш тозлар элэниб, ун кими нарын-нарын.
Чырпылыр шиддэт илэ үзүнэ йолчуларын...

Бу мэнээрэ чэлб эдир, алыр үрөкдэн мэни.
Пэнчэрэ архасындан сейр эдирэм күчэни.
Будур ерин гары тэк нураны саггалы ағ,
Арам-арам бир гоча, кэлир элиндэ чомаг.
Аяг ачан көрпэ тэк, о ян бу яна ашыр,
О, бүдрэйэ-бүдрэйэ аддым атыр габага,
Икигат олмуш бели, эйилиб яхынлашыр,
Әбәди мәскәнинэ — сон эвинэ — торпага...

Бирдэн уғулдаяраг, һиддэтлэ эсэн күлэк,
Гочаны чырпыр ерэ, бир пүләнмиш говуг тэк
Буну көрчэк эл атыб гәфилдән пәнчэрэйэ,

Атылмаг истэйирәм ону галдырым дейә..
Күләк гары совуруб, отағыма долдурур,
Гурумушам фэгәт мән... Гоча аяға дурур,
Бахыб гарлы йоллара, дүйүмлэйир, гашыны
— Эһ дүня-дүня!.. — дейиб йыргалайыр башыны.
Бу мә'налы сөзләрә, далырам бир анлыға,
Бу сөзлә эфсус дейир, о өтән чаванлыға.
Мәни алыр бу нида, бу сөздәки шикайәт.
Дүшүнүрәм гочанын һалына яна-яна.
Ким билир бир заманлар, әсән елә, туфана
О мейдан охуярды. Инди исә тәбиәт,
Дөндәрмиш өз элиндә ону бир оюнчаға.
Аһ гочалыг... гочалыг! Бәнзәр сөнүк чыраға.
Чилвәләниб енә дә күлкүн баһар кәләчәк,
Енидән чаванлашыб күләчәкдир, тәбиәт..
Бир күн дә бу гочаны әчәл адлы бир күләк,
Сүрәклэйиб һечлийә атачагдыр... Аһ, фэгәт!..
Һәят енә кедәчәк өз әввәлки йолуну,
Бир ан белә йолундан дөндәрмәк олмаз ону.
Илләр ахыр, яз кәлир... карваныны чәкир гыш.
Дүнән кетди... бу күнүн этәйиндән бәрк япыш!..
Кәнчлик өмрүн балыдыр... индичә билдим буну,
Билдим онун һәр шейә мән, гадир олдуғуну,
— Эһ, дүня... дүня!..—дейиб мән һей буну анырам,
Мә'насыз кечирдийим күнләримә янырам!..

Январ, 1946.

КЕЧӘ БУЛАГ БАШЫНДА

Сакит ахыб кечәләр
Булаг нәләр данышыр?
Элә бил ки, нағыллар,
Әфсанәләр данышыр.

Сиррләрлә долудур
Кечәләр булаг башы.
Онун зүмзүмәсидир
Кечәләрин сирдачы...

Сәпәләниб тоз кими
Шырылтыйла ахан су
Нечин позур кечәнин
О дәрин сүкутуну?

Бә'зән айлы, сүд кими,
Бә'зән гара кечәләр —
Булаг лайламы чалыр
Ятанлара кечәләр?

Нэ дейир лайласында
Өтүб гумрулар кими?
О, кечмишин налэси,
Кэлэчэйин сиррими?

Булаг нэ дейир көрэн
Гей ахдыгча шырашыр?
Күндүз көрдүклэрини
Кечэйэми данышыр?

Август, 1956.

СИЗ НЭ КӨЗЭЛСИНИЗ...

Сиз нэ көзэлсиниз күллэр, чичэклэр,
Нечэ дэ ал-элван дон кейибсиниз.
Бахдыгча доймайыр сиздэн үрэклэр
Нардан алмысыңыз көзэллийи сиз?

Бу хүснү вермишди тэбиэт сизэ,
Нола данышмага дил дэ верэйдил..
Дейэсэн, тутулду күллэр бу сөзэ,
Дейэсэн, онларын хэтринэ дэйдил.

Гызыл күл титрэди, өз нэфэсилэ
Титрэтди багчада күл, чичэклэри.
Сөйлэди: — Дилинлэ өйүнмэ белэ
Нэр күлүн дилидир онун өз этрил

Июл, 1956.

ДОСТУМА

Арзу олсун, эмэл олсун һэр дөвлэтин, һэр варын.
Арзуларын, эмэллэрин өмрүнэ елкән олсун!
Мән истэрәм, гаршыдакы сәнин өмүр йолларын,
Узун олуб дар олунча, гыса олуб кен олсун!
Яшаянда элэ бил ки, сән өлүмдән узагсан,
Өлөндө дэ эмин ол ки, даим яшаячагсан!

Феврал, 1957.

МЭН НЕЧЭ ШАД ОЛУМ?

Сорурсан нэ үчүн кэдәрлисән сән?
Дейирәм: — Бу мәним өз аләнимдир.
Мән нечэ шад олум? Сәни шад эдән
Мәним кэдәримдир, мәним гәнимдир.

Феврал, 1956.

ОЛМАЗ

Сөзүндө мөһкөм оланлар чаһанда хар олмаз.
Яман күнүндө гачан достда намус, ар олмаз,
Күнэшли күндө сәни көлкөн излэйәр, анчаг,
Булутлу күндө гачар, онда э'тибар олмаз!..

Декабр, 1956.

Мәһәббәт

ЧЕЙРАН

Сорушма гаршында лалам нийэ мэн?
Эзэлдэн хейранам көзэллийэ мэн.
А, мэним гэлбимин эшги, илхамы,
Сэнэ, сэндэн өжкө, хейрандыр хамы!

Ай сэндэн утаныб юмар көзүнү,
Хейранам, кэл мэни гынама, хейран!
Сэн көрө билсэйдin өзүн өзүнү,
Мэндэн даһа бетэр олардын хейран.

Феврал, 1957.

КҮНЭШДЭН КЕН ДҮШЭНДЭ

Доланырам башына
доланан дөвран кими, —
Улдуз күнүн башына
мүдам доланан кими.
Һәсрәтинин одунда
үрәк әритмишәм мән.
Сәнин айрылыгында
кәмалә етмишәм мән.
Улдузум, күнәшимсән
һәсрәтинә чан яныр.
Күнәшдән кен дүшәндә
улдузлар ишыгланыр.

Декабр, 1956.

ИТИРИЛМИШ МӘҺӘББӘТ

Дедиләр: «Сәбр әлә», нечә сәбр әдим?
Эшгимин наләси галхыбдыр зилә.
«Сәбр китабыны» мән әзбәрләдим,
Ядымда галмады бир сөзү белә.

Көзләриндә тапыб сәадәтими,
Дедим ки: «Нә гәмиң, нә дәрдим», ай гыз!
Сәнинлә тапдығым мәһәббәтими
Сәнин һәсрәтинлә итирдим, ай гыз!

Феврал, 1957.

КЕЧЭЛЭР

Теллэрини долайыр бойнума ай, кечэлэр.
Мэним сирдашымсыныз кечэлэр, ай кечэлэр!
Үрэйимдэ сәһэрин нечә һәсрәти вармыш...
Интизар анларында кечә узун олармыш...
Гуш тәк учур хәялым һардан-һара кечэлэр.
Мән һәсәд апарырам ятанлара, кечэлэр!
Фикрим дағда, дәрәдә юху һара, мән һара?!..
Кирпикләрим санчылыр ох кими улдузлара.
Мүнәччим әйләсә дә, кечәләрлә һәсби-һал,
Кечәләрин сиррини севәнләрдән хәбәр ал!

Феврал, 1957.

ПӘРВАЗ ОЛАНДА...

Сызлар үрэйим, көнлүмә чөврүн аз оlanda,
Тәскин олурам һичр дағы чарпаз оlanda.

Көнлүм ачылыр һәр дәфә көрдүкдә чамалын,
Күлләр ачылыр бир дәфә, анчаг яз оlanda.

Һәр бир үрәйин өз сөзү, өз аләми вармыш,
Әшг, аләм олар, ортада бир аз наз оlanda.

Чисмин долашыр һарда бәс әй Бәхтияр оғлан,
Көнлүн ярын ардынча учуб пәрваз оlanda?

Сентябр, 1956.

О АХШАМ

Ah!.. Ah!.. Неч өзүм билмэйирэм нэйди о ахшам.
Севдалы, бир эфсанэви сәһнейди о ахшам.

Ай нур чиләди, көз эләди улдуза улдуз.
Әлләр элә, дилләр дилә чох дэйди о ахшам.

Тез кәлди, о тез кетди, тутуб сахламаг олмаз,
Рөя кими, хуля кими бир шейди о ахшам...

Ичдим, өтүшүб күнләр о күндән, снә анчаг
Сәрхош кимийәм ah!.. Нечә бир мейди о ахшам.

Ноябр, 1956.

ОЯНМАСЫН

Ahәстә вур о мизрабы гой яр оянмасын,
Һәр пәрдәсиндә гәм вар, эләм вар, оянмасын.
Аһиндән од тутуб алышар чүмлә дағ, дәрә
Кәл өйлә чал ки, аһинә рүзкар оянмасын.

Мин-мин чичәкләр һей доланыр башына күлүн,
Ah! Мән нечә үзүм күлү, күлзар оянмасын.
Эшгим чавабсыз инләди көнлүмдә саз кими.
Ачизлийим олар она ашкар, оянмасын!

Ноябр, 1956.

ҲЕЙРАНЫН ОЛСУНИ..

Каш бирчэ нэфэр дэрд билэн чананын олсун!
Гэм этмэ көнүл чүмлэ чаһан, душманын олсун!
Эй күл! Вурулан тэк ову тез галдырар овчу,
Вурдун мәни, галдырмадын анчаг, ганын олсун!
Яндырдын өзүн көнлүмү, ян дурдун өзүн дә,
Ҳеч олмаса сөндүрмәйэ бир туфанын олсун.
Ҳэр ан мәнэ бир дэрд кәлир Һэр бахышындан,
Мин дәрдимин анчаг биринэ дәрманын олсун.
Ҳэр бахмаг илә гәтлимэ вердин нечэ фәрман,
Адилсән экәр, бир чана бир фәрманын олсун.
Эй Бәхтияр, олма бу гәдәр Һейран, о маһэ,
Сән Һейран олан тэк, о да гой Һейранын олсун!

Июл, 1956.

КӨЗЛӘРИНИ ГАМАШДЫРДЫМЫ?

Нийә пәришансан? Севдийин оғлан
Вә'дини унудуб, әһди гырдымы?
Яланчы сөзләрдән о «маһир» сәнә
Мәһәббәт бинасы гурашдырдымы?

Уйма бу дүняда Һәр «чан» дейәнә,
Гәлбинин сәсинә гулаг ас енә.
Мин бир дона кириб рәгибим сәнә,
Өзүнү бир тәһәр ярашдырдымы?

Мәним көз яшымы нийә силмәдин?
«Башга бирисини сеvirәм» — дедин.
Яндым, атәшими көрә билмәдин
Шө'ләм, көзләрини гамашдырдымы?

Август, 1956.

БИР МЭНЭМ, БИР ДЭ СҮКҮТ...

Кечә кечмиш ярыдан, кәлмәдин эй назлы сәнәм.
Нә кәлән вар, нә кедән, бағчада ялгызча мәнәм.
Сәни көзләр көзүм, одлар сачараг йолларына,
Кәл күлүм, кәл даһа кәл, янды көнүл, гыйма она.
Вахт кечир, ай доланыр, инди доғар нурлу сабаһ.
Әгрәб әгрәблә көрүшдү, енә сән кәлмәдин аһ!..
Уююр инди һәят, көйдә сүкүт, ердә сүкүт,
Бир мәнәм көзләйән һәсрәтлә сәни, бир дэ сүкүт...

Январ, 1954.

СӘНИ КӨРЭНДӘ

Ачмаг истәйәндә сәнә гәлбими,
Додағым бағланыр, динә билмирәм.
Мән өзүм янырам бир чыраг кими,
Анчаг көзләримдә гаралыр аләм.

Улдузлар итмәзми үфүгдә тәк-тәк,
Күнәш сачларыны көйдә һөрәндә?
Синәмдә гуш кими чырпыныр үрәк,
Өзүмү көрмүрәм, сәни көрәндә.

Апрел, 1954.

СЭНДЭ ГЭЛБ ОЛСАЙДЫ...

Ала көзлөринин һәсрәтиндәйәм,
Хейли замандыр ки, изләрәм сәни.
Йоллара, коллара кәсилиб һәмдәм,
Дөнкәләр башында көзләрәм сәни...

Аяғын алтында галан от кими,
Өтүрсән янымдан нә саймазяна.
Билмәдим, сән нечә чалдын гәlbими,
Өзүн бир янасан, назын бир яна.

Үрәйим дә чыхды мәнә вәфасыз...
Итирдим мән ону, итирдим яман.
Сәндә гәlb олсайды, әй гәlbи даш гыз,
Дейәрдим, гәlbими сән апармысан.

Май, 1954.

АНА МЭКТЭБ

(Бәстәкар Сәид Рүстәмов тәрәфиндән
бәстәләнмишдир)

Кәндимиздә бир бина вар,
Баш эндирир она дағлар.
Гуҗағында һәят чағлар,
Биз борчлуюг сәнә, мәктәб!
Ана мәктәб, ана мәктәб!

Биз хошбәхтик һәр бир анда —
Азад совет торпағында.
Сәнин исти гуҗағында
Бой атырыг ана мәктәб!
Биз борчлуюг сәнә, мәктәб!

Биз севирик сәни һәр ан,
Кәндимизә нур яйырсан
Көзләрә нур пайлайырсан
Ана мәктәб, ана мәктәб!
Биз борчлуюг сәнә, мәктәб!

Октябр. 1952.

ИЛЛЭР

(Бэстэкар Сәид Рүстәмов тәрәфиндән
бәстәләнмишдир)

Бир ганадлы гуш кими,
Учур дурмадан илләр.
Бәһрәсилә әйләйир
Инсаны һейран, илләр.

Һәр чичәйин өз әтри,
Һәр гушун өз сәси вар.
Өтүб кечән һәр илин
Бир чүр һәдийәси вар.

Сизин гүдрәтинизлә
Илләр, илләр, ай илләр,
Күлүстана чевирди
Сәһралары нәсилләр.

Дашда нәгш ачыр әлләр,
Гаялары әридир.

Өтүб кечән бу илләр,
Арзу пилләләридир.

Өтән или күл кими
Дөшүмүзә тахырыг.
Кәлән илә инамла,
Ифтихарла бахырыг...

Декабрь, 1956.

ОЛДУ

(Бәстәкар Гәнбәр Һүсейнли тәрәфиндән
бәстәләнмишдир)

Әлләрини үзүб мәнән
Ярым бир баш кедән олду.
Чан дейиб, чан эшидәрдик
Бу айрылыг нәдән олду?..

Яранмышам мәнәббәтдән.
Пай алмадым сәдагәтдән.
Бу һәсрәтдән, бу мөһнәтдән
Көзүм яшы дән-дән олду.

Өз эшгимдән, диләйимдән,
Айры дүшдүм илләрлә мән.
Анчаг сәндән айры кәзән
Үрәк дейил, бәдән олду...

Август, 1955.

ВЕРӘРДИМ

Мән бир тарзән олуб чала билсәйдим,
Арзуму, сөзүмү телә верәрдим.
Ханәндә эшгими чар әйләсәйди
Мин бәми, бир кәсик зилә верәрдим.

Бүлбүл налә чәкәр, вүсал дәмәндә,
Күлүн ләчәкләри солар чәмәндә,
Тәбиәтин һөкмү олсайды мәнә,
Гангалын өмрүнү күлә верәрдим.

Севкилим, сәйр әдәк кәл бу аләми,
Кәл, байрам әйләсин гой вүсал дәми,
Сәнинлә олдуғум бир дәгигәми
Сәнсиз кечирдийим илә верәрдим!

Июн, 1956.

БЭЙЭНМЭДИ

Сэрчэ учду будағындан,
Будағыны бэйэнмэди.
Бага чыхды чанағындан,
Чанағыны бэйэнмэди.

Бу торпагдан яранмыш чан,
Бу торпага ола гурбан.
Яд очагда эл гыздыран
Исинмишэм дейэммэди.

Бағлы олсан торпага сэн,
Нэ оддан горх, нэ күлөкдөн.
Хан чинары сөйлэ нэдэн
Туфан гопду, эйэммэди?!

Июл, 1955.

ДАШЛАРА ЯЗДЫМ

(Романс)

Мэн бир намэ языб көндэрдим сэнэ,
Узаг чэмэнлийэ көрүш дэ вердим.
Бир саат вахтыны гыймадын мэнэ,
Мэн сэнэ өмрүмү гурбан эдэрдим.

Кэлмэдин, долашдым чэмэнликдэ тэк,
Эвэ дэ кетмэдим, кетмэди үрэк.
Дикиб көзлэrimi кэнд йолларына
Кээдим дагда, дашда мэн яна-яна.

Енэ намэ яздым, дубарэ яздым.
Өзүм дэ билмэдим неч хара яздым.
Чавабсыз эшгими, мөһөббэтими,
Аяг излэримлэ дашлара яздым.

Июн, 1956.

МЭНЭББЭТ

Эзэлдэн хэгийгэт ашигийэм мэн.
Башга чүр яратмыш тэбиэт мэни.
Эсэрэм, чошарам дэря тэк, анчаг,
Яшатмаз кин мэни, кидурэт мэни.

Нэ мурада етди, нэ кама чатды,
Өэкэ гапысына ким ки, даш атды.
Өмрүн йолларында мэгрур яшатды
Эндимэ, сөзүмэ сэдагэт мэни.

Мин бир мэ'на дуйдум хэр бош сэсдэ дэ,
Бүлбүллэ гочалмаз күл, гэфэсдэ дэ,
Иллэр гочалтса да, сон нэфэсдэ дэ
Гочалтмаз дүняда мэхэббэт мэни.

Август, 1956.

ЯШАДЫГЧА...

Өзүмэ бир далда сечдим
Будагларын чэтрини мэн.
Дедим ки, гой ше'рэ салым
Күл, чичэйин этрини мэн.

Дүшүнүрэм сэхэр-ахшам,
Тез ояныб, кеч ятырам.
Өз ганымла ярадырам
Ше'римин хэр сэтрини мэн.

Хэят ширин, өмүрсэ кэм,
Хэр багчадан бир күл дэрэм!..
Яшадыгча, чох билирэм
Яшамағын гэдрини мэн!

Июн, 1956.

Изтирабын
соңу

пәһма

ПРОЛОГ

I

Адамлар чүрбөчүр, адамлар мин-мин,
Өз алэми вардыр һәр бир үрэйин.
Һәр ил гышдан сонра кэлсэ дэ баһар,
Енэ һәр баһарын өз алэми вар.

Бир рэнкдэ олсайды күллэр-чичэклар.
Инсанын көзлэри йорулмаздымы?
Бир эшги өтсэйди бүтүн үрэклар
Дүняя бир нэфэр бэс олмаздымы?!

Адам вар, ярпағын титрэмэсиндэн,
Бэдэни титрэйэр, чаны титрэйэр.
Адам вар, диксинмэз топун сэсиндэн,
Көрдүйү һәр шейэ «нэ олсун» дейэр.

Адам вар, көйдэки бирчэ булутдан,
Үрэйи нэм чэкэр, дэйишэр һалы,

Адам вар, үмман говушса үмман,
Дэйишмэз эввэлки фикри, хэялы.

Адам вар, янында олсан бир гэдэр,
Тамам унудулар дэрдин, мэлалын.
Адам вар, бир кэлмэ данышса экэр,
Дэймишин дурмушкэн төкүлэр калын.

Адам вар тор гулар, данышар ялан,
Утанмаз, көзүнү көзүнэ дикэр,
Адам вар, янында ялан данышсан,
Сэнин эвэзинэ хэчалэт чэкэр.

Адам вар, гапылыб дүшүнчэлэрэ
Һэр иши өзүнэ бир нөгсан сайыр.
Лакин адам да вар, илдэ бир кэрэ
Дүшүнүб, алныны ғырышдырмайыр.

Адам вар, тохунсан азча гэлбинэ,
Каһ өзүнү данлар, каһ сэни данлар.
Адам вар, сөйсэн дэ сөз демэз сэнэ,
Тэки столуна тохунмасынлар.

Адам вар, үрэйи тел кими һэссас,
Һэр шейэ ар эдэр, дейэр айыбдыр.
Адам вар, түкүнү дарагдан өзкэ,
Һэлэ һеч бир дуйгу галдырмайыбдыр.

Адам вар, башында кэзэн бир фикир
Сығышмыр, сығышмыр һеч каината.
Адам вар, башындан гарны ағырдыр
Гарнынын көзүйлэ бахыр һэята.

II

Чар олуб ер алтдан сулар да бирдэн,
Дашларын дибиндэн чыхар, даянмаз.
Кечэр дэрэлэрдэн, көй тэпэлэрдэн,
Чухур тапмайынча ахар, даянмаз.

Нэ гэдэр месафэ арада олса,
Үрөкдэн-үрэйэ енэ дэ йол вар.
Тапар бир-бирини һарада олса,
Зөвгү, хасиййэти эйни адамлар.

Өз гэлбинэ көрэ араяр, истэр
Бу кениш дүняда инсаны инсан
Белэ мäsэл дэ вар: «Достуну көстэр,
Мэн дейим, сэн өзүн нечэ адамсан».

Анчаг, һэятын да өз гануну вар,
Яман долашыгдыр кешмэ-кешлэри.
Ади бир шей үстдэ бэ'зэн адамлар,
Күсүлү доланыр иллэрдэн бэри.

Һэр аяга кэлмэз һэр аяггабы,
Һэр гуш, һэр бөчэк дэ бир чүр ем ейир.

Бэ'ээн күл бүлбүлү, тар да мизрабы,
Хэнчэр дэ гыныны тапа билмэйир.

Ел эсэр, агача агач сүртүшөр.
Мешэдэ башланар янғын о анда.
Үрөклэр алышар, үзэ яш дүшөр
Эвдэ дэ зөвглэр бир олмаянда.

III

Мин эзаб чэксэ дэ экинчи гарда,
Тахылына йорган энэ гар олур.
Элийлэ тикдийи эви ахырда,
Барама гурдуна бир мээр олур.

Доғруя чеврилэр бэ'ээн яланлар,
Пулуну кизлэдэр пулу оланлар.
Хэзинэ үстүндэ ятар иланлар,
Зибиллик сахлаяр зэр, бу дүняда!

Сааты олмаян тез саат алыр,
Гызылдан, күмүшдэн она бағ салыр,
Анчаг дүшүнмүр ки, өмрү азалыр,
Саат сөслөнөндө һэр бу дүняда

Хэстэ дәрман ичиб өзүнэ кэлэр,
Дәрман һәм хейирдир она, һәм зэрэр.
Ары өз балында боғулуб өлэр.
Гардашдыр хейирлэ, шэр, бу дүняда.

Сапы дэрзийэ вер, зэри зэркара
Гиймэтдэ су һара, сүмузэр һара!
Суя бэнзэсэ дэ анлаянлара
Зэрдэн гиймэтлидир тэр, бу дүняда.

Һәм севинч вар, һәм дэ гэм, сары симдэ.
Нэш'эдэн яраныр бэ'ээн элэм дэ.
Һәм чөрөк етирир инсана, һәм дэ
Ейир инсанлары ер бу дүняда!

«ОТЕЛЛО»ДА

Мәнфур һийлэлэрэ уюб алданыр,
Отелло од сачыр додагларындан.
Гысганчлыг одуна алышыб яныр,
Сачлары долашыг, үзү пәришан...
Фәряды көйлэрэ дирэк олубдур,
Көзлэри бэнзәйир ган чанағына.
Ерлэрин дәрдинэ көйлэр долубдур,
Ахыр булаг кими яш янағына.
— Артыг өлмәлисән — дейән Отелло
Дәрдини дашыйыр дәрдли дүнянын.
Эллэр, титрэк эллэр бир кабус кими
Энир синәсинэ Дездемонанын.
— Илаһи, һифз элэ мәни өлүмдән!..
— Амин! Өлүмүнү истәмирәм мән.
Лакин өлмәлисән, гәрарым будур...

Күнэш күлүмсүнүр думан ичиндэ,
Нифрэтлэ мәнэббэт үз-үзэ дурур
Бир инсан гэлбиндэ бир ан ичиндэ.
Бүтүн үрәкләри һэйәчан сарыр,
Көзләр һәлгәләнир, көзләр яшарыр.
Кәсик һычгырыглар башланыр бу ан,
Яйлыглар исланыр көз яшларындан.
Сәһнәйә дикилән бүтүн бахышлар,
Сәһнәдән од алыб, алышыр бу дәм.
Үрәкләр, заваллы Дездемонанын
Күһәһсыз һалына кәсилир һәмдәм.
Отурмуш янашы, габаг чәркәдә
Тәзәчә әвләнмиш ики севкили.
Оғланын үзүнә тохунур һәрдән,
Гызын һәлгәләнмиш, гывырчыг тели.
Сәһнәйә зилләйиб көзүнү оғлан,
Ичир Отеллонун һәр кәлмәсини.
Исти чәрян кечир дамарларындан,
(Әшитмәк мүмкүнмү онун сәсини?)
Оғланын хәбәри йохдур өзүндән,
Кәрилмиш сим кими әсәб телләри.
Дамчылар сүзүлүр онун көзүндән,
Пайыз ярпағы тәк әсир әлләри.
Гыз исә, көзүнү чәкиб сәһнәдән
Сейр әдир оғланы...
«Нә олду буна?»
— Һатәм, Һатәм!
— Даян!

— Ахы сән нәдән...
— Шаһназ, мане олма!.. Аһ!.. Дездемона!
Языг гыз! Күһәһсыз өлүмә бах бир!..
— Сән дә гәрибәсән, бу ки, сәһнәдир.
Нийә инанырсан бу гәдәр буна,
Нә Отелло вардыр, нә Дездемона.
Бунлар актиордур.
— Нечә? Мәкәр, мән
Сәһнә олдуғуну билмирәм бунун?
— Ай йолдаш, сәс салма! —

Арха чәркәдән
Бирин дүмсүкләди онлары бу дәм,
Долмуш көйләр кими тутулду Һатәм,
Көзүнүн учуйла Шаһназа бахды.
Әлә бил башында илдырым чахды.
Көрдү Шаһназ күлүр о, ағладыгча,
Отелло, мейиди гучагладыгча...
«Нечин мәним кими кәдәрләнмәди
Шаһназ Отеллонун фачиәсинә
Нечин «бу оюндур, сәһнәдир» — деди,
Нәлә бир үстәлик күлдү дә мәнә.
Бәлкә баша дүшмүр сәнәти Шаһназ,
Әкәр белә исә...

Йох, йох, бу олмаз!
Бәлкә дә беләдир... Беләйсә, әкәр,
Мәним гәлбимдәки бу дөйүнтүләр
Онун үрәйиндә сәсләнмәйәчәк.
Бәлкә дә о мәнә дәли дейәчәк...

Мән дә сәнәткарам... сәсләрлә мән дә
Чансыз дуйғулары дилләндирирәм.
Ширмайи дилләри сәсләндирәндә,
Санырам, гушлара мән дил верирәм.
Бәс баша дүшмәзми буну Шаһназым?
Баша дүшмәйәнә демәк нә لازم?...
Тамаша гуртарды... Пәрдә гапанды,
Чилчыраг алышды, ишыглар янды.
Парлады үзләрдә көз яшы дән-дән,
Салон уғулдады алгыш сәсиндән.
Әлиндән тутараг Дездемонанын
Отелло, өнүнә чыхды пәрдәнин.
Буну көрән кими дилләнди Шаһназ:
— Бах, өзүнә галды һәширин сәнин.
Бунлар ки, яландан атданыб-дүшүр.
Нечә дә күлүрләр будур, өзүн көр.
Элә бил индичә өлән гыз дейил,
Сәһнәдә оланлар ахы, дүз дейил;
Сән дә алданырсан актйорлара,
Ахы, киши һара, ағламаг һара?!
Ала, сил көзүнү...—

Шаһназын бу дәм

Садәләвһлүйүнә күлдү дә Һатәм.
Анчаг бу күлүш дә башга күлүшдү
Буну нә һиссәтди, нә баша дүшдү,
Әрк илә эринә сығынды Шаһназ.
Һатәмин гәлбиндә яралы бир саз,
Инләди, алнында артды гырышлар,

Сүзүлдү бахышлар, чатылды гашлар.
— Доғрусу билмирәм нә дейим сәнә,
Әсла ярашмайыр зөвгүн, һүснүнә.
— Гой биз дә зөвгсүз олаг, нә олар,
Һәрәнин дүняда бир кәсири вар.
— Салма сөзүмүзү кәл гәриблийә.
— Демәк, дейирсән ки, мән яс сахлайым?
Ялан олдуғуну билдийим шейә,
Ахы, нечин уюм, нечин ағлайым?
— Бәс сәнәт? Бәс онун гүдрәти, әзми,
Сәнин варлығыны сеһирләмәзми?
— Белә яранмышам, яландан, гәсдән,
Өзүмү алдатмаг истәмирәм мән,
— Онда гәрибәсән, баша дүшмүрәм...
— Һәр нәйәмсә буям...—

Кириди Һатәм.

Дүшүндү: «Севкилим, ғыша яз дейир,
Демәк о, мәнә дә оюнбаз дейир.
Бәс нечә олачаг бу ишин сону?
Мәним үрәйимдә дашан дуйғуну,
О, өз үрәйиндә дашыячагмы?
Һиссимлә, дуйғумла яшаячагмы?
Тәзәйик, арада сөз олмамышдыр,
Һәлә килей-күзар йохдур бир йығын.
Һәлә ялан сөзләр дурулмамышдыр,
Сую сәрин олар тәзә бардағын.
Бәс-сонра?...»—Далыны чаван бәстәкар
Истәмәди дујоб, дүшүнмәк белә.

Бэлкэ дэ, ушагдыр, сонра анлаяр
Дейэ, үз ачмады о, арвадийлэ.
Анчаг, -өз гэлбинэ кэсилди хэмдэм.
Бэс нечэ олмуш ки, эввэлдэн Натэм
Ишин ахырыны фикирлэшмэмиш,
Ону көрэн кими, «Мэнимдир!» — демиш?
(Бурда кэрэк олду бизэ хашийэ)
Нэятда диггэтлэ бахсан нэр шейэ,
Чохлу тэзадларла сэн үзлэшэрсэн.
Өзүн дэ долашыг изэ дүшэрсэн.
Бир дэ көрүрсэн ки, чискин, сис, думан,
Гыврыла-гыврыла ердэ сүрүнүр.
Нава аязыйыб, ачылан заман,
Чичэклэр үстүндэ инчи көрүнүр...

Тэбиэт инсанын сирдашыдырса,
Нечин чох сиррини ачмайыр ерин?
Дамчылар, көйлэрин көз яшыдырса,
Хэфиф күлүшүдүр күл-чичэклэрин.

Бэли, кешмэ-кешлэ долудур алэм.
Кешмэ-кеш ичиндэ долашды Натэм.
Көрдү, көрэн кими вурулду дэрһал,
Дүшүнмэйэ белэ тапмады мачал:
Мэктэбли палтарында
Дэрсдэн кэлирди Шаһназ,
Еришиндэ мин эда,
Бахышында ишвэ, наз.

Сэрвлэр валех олмуш
Онун сэрв боюна,
Нэ гэдэр дэ ярашыр
Бу садэ кейим она.
О, ярыша чагырмыш
Өз хүснүйлэ баһары.
Йох, ону палтар дейил,
О, бээмиш палтары.
Тэбиэт хүсн версин
Күлүн өзүнэ кэрэк.
Күл өзү көзэл олса,
Она ярпаг нэ кэрэк?
О, сәкидэн-сәкиһэ
Сәкир кәклик саяғы
Дырнаг үстэ... Элэ бил,
Ерэ дэймир аяғы,
Салыр ағырлығыны
Каһ сола, каһ да саға,
Элэ бил, о, бунунла
Ялныз она бахмаға
Намыны мачбур эдир.
Бэдэн долу, синэ кен,
Нэлгәчиклэр салланыр
Үзүнэ телләриндэн.
О, астача-астача
Чантаны еллэндирир.
Янындан өтәнлэрэ
Элэ бил ачыг верир.

Тээчэ су ичибдир
О, гызлар булагындан.
Тээчэ айрылыбдыр
Ушаглыг шылтагындан.
Эйлэнчэлэр, оюнлар
Артыг унудулубдур.
Ушаглыг шылтаглары
Назла эвэз олубдур.
О, тээчэ һисс эдир
Бир титрэйиш, сәсиндэ.
Гәрибэ дөйүнтүлэр
Эшидир синәсиндэ.
О, өзү дэ билмәйир,
Нәдән онун үзүнү
Бә'зән гызарты сарыр.
Нәдән онун синәси
Һэйәчанла габарыр...
О, тээчэ аһ чәкир
Нәдән тез-тез дәриндән?
Нәдән гачыр кечәлэр
Юхусу көзләриндән?
Нәфәси чичәкләрин
Нәфәсини андырыр.
Үрәйинин алову
Янагыны яндырыр.
Шаһназ, тин башында көрүнән кими,
Элэ бил илдырым вурду Һатәми.
Сарсылды ериндә, нитги тутулду,

Өзү дэ билмәди она нә олду.
Булут булут илэ көрүшдү бирдән,
Памбыг таясына од, дүшдү бирдән.
Бә'зән, бир янғыны төрәдәр бири,
Мини төкүлсә дэ, кечирә билмәз.
Мин лоғман һәкимин мин бир тәдбири,
Чаны үзүлмүшә чан верә билмәз.
Гызы изләйәрәк гарабагара
Онун архасынча дүшдү йоллара.
Бәхтини бу гызын үзүндә көрдү,
Эвләринә гәдәр ону өтүрдү.
Каһ-габаға кечди, каһ дала галды,
Һейрәтдән көзләри ачыла галды,
Каһ үзә бәнд олду, каһ да көзләрә,
Дирилди мин кәрә, өлдү мин кәрә.
Гыз өз эвләринә етишди артыг.
Даянды кәнарда Һатәм бир гәдәр,
Гапынын ағзында көрдү бир нәфәр,
Эйләшиб әйниндә нимдаш архалыг.
Бир әлиндә тәсбег, бириндә чомаг.
Гызы көрән кими, о, дик галхараг,
— Һансы чәһәннәмдә галмысан? — дейә
Башлады гейз илэ кәкәләмәйә.
«Дейән атасыдыр» — дүшүндү Һатәм,
Сыхды үрәйини кизли бир әләм.
Артды һэйәчаны, артды тәшвиши,
«Көһнә мүсәлмандыр дейәсэн, киши...»
Башыны саллайыб гыз эвә кирди,

Натэм эвлэринэ элэм кэтирди:
Көрдү вэ бэнд олду!.. Элэ о саат
Шаһназла эвләнмэк фикринэ дүшдү.
Гурулду гэлбиндэ мин той, мин бусат.
Өзү дэ билмэди һеч бу нэ ишди.
Көтүр-гой этмэйи, чох дүшүнмэйи,
Вердийи гэрардан кери дөнмэйи,
Йүз өлчүб-бичмэйи севмээди Натэм.
Фикир дүнясында нэ кээди Натэм,
Нэ узун-узады хаяла далды,
Эшгин көйлэринэ галхыб учалды.
Гэлбинин сәсини динләди анчаг,
Эшитди: «О көзэл мәним олачаг».
Эй үрэк! Эй үрэк! Һәр бир инсанын,
Өз эшги, варлығы чырпыныр сәндә.
Гылынчы, галханы элиндән дүшәр,
Сәнә дал чевирән сәркәрдәнин дә...
Едирдә биләрләр зор илә сәни,
Йыха да биләрләр, лакин, бирчә ан
Севдирә билмәзләр севмәдийини!
Чүнки, үрэк верир севкидә фәрман.
Сәнә ағыр кәләр ишин һәмишә,
Йүз өлчүб бир бичсэн, дүшүнсән әкәр,
Үрәклә киришсэн ән ағыр ишә,
Голун күчә кәләр, иш йүнкүлләшәр.
Гәлбинә, эшгинә хәянәт әдән,
Бир кәси, йүксәлән көрмәмишәм мән.
Натэм өз гәлбини динләди анчаг,

Деди: «О көйәрчин мәним олачаг».
Һәр шейи о саат һәлл әдәр өзү
Мәсләһәт верәммәз она һәр етән.
Онунчүн бир кәлмә гәт'и «йох» сөзү,
Мин пай гиймәтлидир «ола биләр»дән.
Һеч вахт билдийини о, данмамышдыр,
Дүшмәнин мәрдини севмиш дүняда.
Онунчүн орта һал яранмамышдыр,
Я нифрәт әтмишдир, севмишдир я да,
Онун бу сифәти, бу хасийәти,
Чох заман башыны бәләя салмыш.
Ушагкән севмәмиш «орта» гиймәти,
Натэм я «беш» алмыш, я «ики» алмыш.
О, үзүнә бахыб һәлә күлмәмиш —
Бөйүкләр өнүндә баш әйәнләрин.
«Башы ерә кирсә яхшыдыр» — демиш
Бир тәһәр башыны кирләйәнләрин.
Боғаздан юхары о, күлмәмишдир,
Күлүшү ағзындан төкүлмәмишдир.
Я үрәкдән күлмүш, сусмушдур я да,
Үрәкдән ағламыш, ағлаянда да.

О, элчи көндәрди эл әдәтинчә,
Разы олдуғуну билдирди гыз да.
Дедийи кими дә эләди Натэм.
Шаһназла эвләнди о ил пайызда.
Бир мүддәт чан дейиб, чан эшитдиләр,
Ахшамлар булвара, парка кетдиләр.

Кәзиб доландылар хейли меһрибан,
Нә гыз килейлэнди, нә дә ки, оғлан.
Күнләр өтүб кечди, ай тамам олду,
Көй гашыны чатды, күн ахшам олду,

Күнләр ахыб сел кими,
Күлэк кими, ел кими,
Үздәки пәрдәләри

Титрәтди яваш-яваш,
Кизли хасиййәтләри

Фаш әтди яваш-яваш.
Яваш-яваш гапалы дүйүнчәләр ачылды,
Үрәкдә буталанмыш көй гөнчәләр ачылды.
Онлар даһа дәриндән һисс әтди бир-бирини,
Әр арвады таныды, арвад да өз әрини.
Һатәммин өз-өзүнә тез-тез маһны демәси,
Пиано архасында сүбһәчән ишләмәси,
Бирдән-бирә сәбәбсиз гашларыны чатмасы,
Бә'зән сәһәрә гәдәр ишләйиб кеч ятмасы,
Чох гәрибә кәлирди, әввәлләр арвадына,
Ата әви дүшүрдү тез-тез онун ядына.
О, атасы әвиндә бу гәрибә һаллары,
Кизли чырпынтылары, гүссәли хәяллары,
Һеч кәсдә көрмәмишди,
Билмирди бу, нә ишди?..
Һатәм дурдуғу ердә гәфләтән тутулурду,
Бир андача дәйишир, башга адам олурду.
Кәһ күлүр, кәһ көксүнү өтүрүрдү дәриндән,

Шаһназ баш ачмайырды Һатәммин ишләриндән.
Шаһназ, ата әвиндә башга чүр бөйүмүшдү,
Һатәм буну нә дуйду, нә дә бир баша дүшдү.
Шаһназдан тәләб әтди өзү кими олмағы,
Бир анда көйләр кими тутулуб-ачылмағы
О ади шей билирди...

Ялныз яратмаг иди онун арзусу, дәрди...
О, сәнәт аловуйла янды, бир ан севмәди,
Ону баша дүшмәйән Шаһназы дүшүнмәди.
Һатәм өзүнү ялныз бир сәнәткар санырды,
Сәнәтини, эшгини Шаһназа гысганырды...
Әлә билирди ялныз, сәнәтдәдир һәр һикмәт,
Сәнәтдәдир көзәллик, инсанлыг вә мәнһәббәт.
Сәнәти анлаянлар баша дүшүр һәр шейи.
Онун үрәйиндәки сәнәткар хүдбинлийи
Гапады көзләрини,
Анламады Шаһназы, Шаһназ да өз әрини.

Түндмәчәзды Шаһназын атасы Кәблә Чәфәр,
Һеч онун бир сөзүнү ики әләмәздиләр.
Әвдә ушагларыла данышыб күлмәзди чох,
Онун рәфтары союг,
Мәнһәббәти дәринди, севәрди күлфәтини,
Билдирмәзди кимсәйә анчаг мәнһәббәтини.
Арвадына о, һәрдән
«Ушагларла чох да сән
Ара ачма» дейәрди.
Ушаглар билмәйирди,

Севи́рми, се́вмәйи́рми аталары онлары?
Онун өзүнә көрә вар иди «ганунлары».
«Яр, яр!» дейән маһнылар төкәрди зәһләсини,
Дәрһал дуруб кәсәрди радионун сәсини.
Чәкиләрди ушаглар һәрәси бир тәрәфә.
Шаһназын ядындадыр, анасындан бир дәфә
Сорушмушду: — Көрәсән,
Атам билirmi ки, мән,
Нечәнчи синифдәйм?

Бығ алтдан Кәблә Чәфәр
Күлүмсүндү, динмәди...

Кечди бундан бир гәдәр,
Бир күн хәстәләнди гыз, дүшдү йорған-дөшәйә,
Ана шивән гопарды: «Гыз әлдән кедир» — дейә.
Хәстәлик, языг гызы бир шам кими эритди,
Һәким һәким далынча дүзүлдү, кәлди, кетди.
Гыздырманын ичиндә Шаһназ янды кечәләр,
Саяглады о, нәләр...
Бөһран кечди, бир кечә Шаһназ ачды көзүнү,
Сейр эләди әтрафы, сейр эләди өзүнү.
Атасынын элини о, өз алнында көрдү,
Дәриндән көкс өтүрдү.
Көрдү сел кими ахыр атасынын көз яшы,
Галхды, һәрләнди башы,
Тез гапанды ятаға, балышы гучаглады.
Кәблә Чәфәр дөзмәйиб һөнкүртүйлә ағлады.
Ялныз онда билди ки, атасы да севи́рмиш
Өз еканә гызыны.

Балача Шаһназыны.

Шаһназ ата эвиндә бах, белә бөйүмүшдү,
Һатәм буну нә дуйду, нә дә бир баша дүшдү.
Инчә, дәрин һиссләр умду өз арвадындан,
«Һәр шейин өз ады вар» — О, чыхартды ядындан.
О деди: «фәдәм-дәмә», гыз деди: «дамдан дама»
Шаһназ она сөз атды.

О, сарылды илһама.

О кечә дөндүләр эвә пәришан,
Нә Шаһназ данышды, нә динди Һатәм.
Инчиди бәхтиндән... Озү-өзүнә
Йол бою нә гәдәр дейинди Һатәм,
Һәр бири чәкилди тез отагына,
Һәрә өз гәлбинә кәсилди һәмдәм,
Шаһназ тез узанды өз ятагына,
Кечди пианонун далына Һатәм.
«Яманча һирсләндим, эсәбиләшдим
Тохундум гәлбинә Шаһназын дейән.
Һәлә етишмәмиш яраны дешдим,
Гәлбә тохунмағы севмәэдим ки, мән...
Яман шиширдирәм мән дә һәр шейи,
Гыздымса, үзүмү көзләр көрмәсин.
Бир олмур һамынын зөвгү, үрәйи,
Бир чүр хисләти вар ахы, һәр кәсин.
Анчаг, онда да вар... габы әймәсән,
Ичиндән бир гәтрә су төкүләрми?
Доғрусу, бу ишә мат галмышам мән.
Сәнәтә лаг әдиб адам күләрми?...»

Билмәди, билмәди чаван бәстәкар,
Һәр күлүн, чичәйин бир чүр әтри вар.
Сүрүндү... Әлләри сүрүндү бу дәм
Яралы бир гушун ганадлары тәк.
Нәгмәйә чевирди дәрдини Һатәм,
Ширмайы дилләри инилдәдәрәк.

Маһныны гуртарды...

Деди: — Мән она,

Онун буз бағламыш дуйғуларына
Сәнәтин күчүйлә чан верәм кәрәк,
Сусмуш үрәйини диндирәм кәрәк.

КҮЛПӘРИ

Сәһәр кеч оянды юхудан Һатәм,
Галхыб ян отаға кечди кейфи саз.
— Сабаһын хейир олсун — сөйләди, анчаг
Әринә бир чаваб вермәди Шаһназ,
(, нә күлүмсәди, нә дә ки, динди.
Тамам унутмушду...

Һатәмин инди,

Сөзә кәлдикләри дүшдү ядына.
Баяг пәрвазланан гол-ганадына
Шаһназ, даш бағлады, гая бағлады,
(Һәр шей бу дүняда ганачагдадыр.)
Нейләсин? Шаһназа нейләсин Һатәм?
Элә бил, күн батды, гаралды аләм.
Онун үрәйиндә кин йох, гәрәз йох,

Данышмаз һеч кеслә о, союг-союг!
Дүздүр, о тез гызар, тез сөзә кәләр.
Бә'зән достуйла да үз-үзә кәләр.
Анчаг союдуму, о, күләр енә.
Һарайы-һәшири бирчә ан олар.
Лә'нәтләр яғдырар өзү-өзүнә
Әввәлкиндән артыг меһрибан олар.
Башга хисләти вар Шаһназын анчаг,
Бир тәмдә етирмир мейвәни торпаг.
Онун үрәйинә тохунсан бир аз.
Сәнәләр, кечсә дә буну унутмаз.
О өз гәзәбиндән, күдүрәтиндән,
Кечә сәһәрәдәк ятмамыш дүнән.

Телефон — сәсләнди, саймады Шаһназ,
Бахмады дәстәйә көз учу белә.
Бир тәһәр әйилиб стол далындан
Дәстәйи көтүрдү Һатәм гейз илә,
— Салам, салам! Бәһрам, үзүнү көрәк.
Тоя чағырырсан бизи?.. Мүбарәк! —
Достуйла бир хейли данышды, күлдү,
Элә бил үстүндән даг көтүрүлдү.
Данышды, һеч бир шей олмамыш кими,
Һирси яйдан чыхан ох олду кетди.
Яй яғышы кими онун гәзәби
Кәлди, бир андача йох олду кетди.
Дәстәйи еринә гоюб о, күлдү.
Шаһназын додағы енә бүзүлдү.

— Көһнә бир достумун тоюдур ахшам,
Һазырлаш!

— Сәнинлә аддым атмарам!..

Өзүн тәк кедәрсән!

— Бошла, а Шаһназ!

Адамда бу гәдәр күдурәт олмаз.

— Кетмирәм!

— Нә үчүн?

— Дедим бир кәрә!..

Мәнчә, лүзүм йохдур артыг сөzlәрә!

— Мәни чин атына миндирмә, Шаһназ!

Адам әри илә чох да үз ачмаз.

— Дөнмәрәм өлсәм дә мән дедийимдән!

— Бәс инди тәк кедим?

— Нә олсун ки, сән

Онсуз да тәкликдә чох хошланырсан;

— Ыохчадакы үзүн ачылды яман.

Бу чүрә билмәздим әсла мән сәни.

— Пешмансан?

Де бәсдир, ашма һәддини! —

Һатәмин ярасы гопду, ганады,

Бахды языг-языг ян-йөрәсинә

Башыны булады, голу-ганады

Сынараг янына дөшәнди енә.

Чаван «мүгәссирләр» стол башында...

Топланыб ән яхын достлар, танышлар.

Гәдәһләр бошалыр, долур бир анда,

Алышыр үрәкләр, ахыр бахышлар,
Тамада сөз верир, нөвбәйлә бир-бир,
Достларын адына сағлыг дейилир.
Һатәм тәк әйләшмиш бәйин сағында,
Бүтүн сағлыглара ичир далбадал.
Бир каман инләйир чан отағында,
Сыхыр үрәйини кизли бир мөлал.
Ондан сорушдулар: — Бәс Шаһназ һаны?
Гызара-гызара «хәстәдир» — деди.
Йолда уйдурмушду о, бу яланы,
Сөз ағзындан дүшдү, әсди, титрәди.
Адам вар, ичәндә кейфи дурулар,
Күләр нәш'әләнәр, күлдүрәр сәни,
Адам вар, ичәндә ядына салар,
Бүтүн дәрдләрини, әләмләрини,
Һатәм дә беләдир...

Ичди далбадал.

Бир дә түстүләтди папиросуну.

Кизли сахласа да гәлбини, дәрһал,

Охумаг оларды үзүндән ону.

Зурна һарай чәкир, вурур һағара.

Кәһ «Короғлу» чалыр, кәһ «тәрәкәмә».

Сән әй чаван оғлан, бу һавалара

«Көһнәлибдир» — дейә, кәл додаг бүзмә.

Бир анлыг сәбр әлә, гулаг ас она,

Бир бах, һағаранын куппултусуна.

О, дүшмән үстүнә кедән гәһрәман

Бизим бабаларын аяг сәсидир,

О чошгуй «чэнкилэр», эллэрдэ янан
 Мисри гылынч сэси, эл нэрэсидир.
 (Бир бусат вармыдыр бу бусат кими)
 Нэ үчүн бахырсан она яд кими?..
 «Чэнкилэр», «яллылар», «уздундэрэлэр»,
 Бизим өз руһумуз, өз чанымыздыр.
 Эсрлэрдэн бэри дамарымызда
 Ганла биркэ ахан һэйчанымыздыр.
 Мотсарты, Шуберти, Бахы, Шопени,
 Сэндэн аз дуймурам, аз севмирэм мэн,
 Анчаг һеч бир гүввэ айырмаз мени,
 Үзейрин яныглы нәгмэлэриндэн.
 Өзкэ будаглара эл-гол атырсан,
 Нечин диллэндирмир телли саз сәни?
 Өзүн өз һиссини сән алдадырсан
 Үрәкдән айрылма, алдатмаз сәни.
 Мәним гәһрәмәным — чаван бәстәкар,
 Одур, әйләшибдир бәйин янында.
 Һәлә көрпәликдән «секаһ», «шур», «гатар»
 Яшайыр руһунда, ахыр ганында.
 Онун сәнәтинин руһу, маясы
 Өз доғма элиндән, күнүндән кәлир.
 Вәтәнин һәр чөлү, дағы, гаясы,
 Онун үрәйиндә көйә йүксәлир.

Йорулду чаланлар, һәм ойнаянлар,
 Нитгләр башланды һей узун-узон.
 Юндан, нитгдән безиб доянлар

Сөйләди: — Күлпәри шеир охусун!
 Бу сәс ағызларда кәэди, доланды,
 Бу сәсә сәс верди һамы ер-ердән.
 Күлпәри галхмады, башлар буланды,
 — Тез ол, галх аяға кечиб фикирдән.
 Зарафат, күлүшмә, ялварыш, миннәт,
 Узун мүбаһисә, хаһиш... нәһайәт,
 Гыз дөнүб каһ сола, каһ саға бахды,
 Утана-утана аяға галхды.
 Титрәди вүчуду, әсди әлләри,
 Сыхыла-сыхыла охуду ше'ри:

Бир мәсәлдир, ган һәр гана говушмаз,
 Күлүм, тәкчә көзәлликлә кар ашмаз.
 Һәр парча да һәр парчая ярашмаз,
 Әлә сал ки, атлас түлә ярашсын.

Үрәк ки, вәр, дәрин олур дәниздән,
 Кәл бахмаяг көзәллийә биз үздән,
 Дүзү будур: һәм үрәкдән, һәм үздән,
 Күл бүлбүлә, бүлбүл күлә ярашсын!

Мәфтун олма, тәкчә яза, баһара,
 Адәт әлә һәм човғуна, һәм гара.
 Бой-бухундан ярашмасын яр, яра,
 Көнүл кәрәк о көнүлә ярашсын!

Чох хошуна кэлди шеир Һатәмин,
Ачылды бир гэдәр гашы-габағы.
Гушлар нәгмә деди гэлбиндә мин-мин,
Һәлә бир гэдәр дә гачды додағы.
Онун үрәйиндән вермишди хәбәр,
Һәр сөзү, һәр сәтри, бу көзәл ше'рин.
Көнүл үмманында чошду ләпәләр,
Дүшүндү енидән о дәрин-дәрин.
Хошдур тәбиәтин көзәллик пайы.
Анчаг иш битмәйир онунла ялныз.
Гара көз, энли гаш, гарабуғдайы
Бир гэдәр дә арыг бу бәстәбой гыз
Баягдан һеч кәсин, бәли һеч кәсин
Фикрини өзүнә чәлб этмәмишди.
Һамы мәним кими бу саат йәгин
Бу гызы дүшүнүр... Бәс бу нә ишди?
Һәр бахан, дәнизин көзәллийини
Онун ләпәсиндә, рәнжиндә арар.
Анчаг, дибиндәки мирвариләри
Нә бир һисс эләйән, нә бир көрән вар.
Дәниз чалхаланыб кәлиркән дилә,
Дибинин зийнәти чыхар саһилә.
Беләдир, заһири парылтылара
Уюр, көрән кими алданыр инсан.
Һәр әйри дәмири бә'зән айпара,
Һәр парылдаяны од саныр инсан,
Һатәм яна-яна: — бу һәгигәти,
Нийә анламадым әввәлдән — деди.

— Бир оюнчаг билдим әшги, һөрмәти,
Анчаг көзәллийә уйдум мән — деди.
Бейни думанланыр Һатәмин яман,
Гәлбинә од дүшүр папиросундан.
Бөйүдү көзүндә онун Күлпәри,
Әлчатмаз зирвәйә галхды, учалды.
Бүтүн мәчлис бою онун көзләри
Чаван шаирәнин үзүндә галды.
Дүзү, көзәлликдә, бойда-бухунда,
Шаһназын янында һечдир Күлпәри.
Ән гиймәтли бир шей—көнүл вар онда,
Мин бир әһтирасла яныр көзләри.
Сәси дә титрәйир данышан заман,
Көзәл олмаса да, сую шириндир.
Үрәк пычылдайыр сәнә дурмадан:
«Ону диндирдинсә, кәл бир дә диндир».

Адамлар дағылыр ики-бир, үч-бир,
Бирдән өз-өзүнә гаралды Һатәм.
Өзү дә билмәди һеч бу нәдәндир,
Йолда Күлпәрийә ян алды Һатәм.
— Яманча хошума кәлди ше'риниз;
Мәнә версәйдиниз әкәр ону сиз,
Мусиги язардым үрәкдән она.
(Көнүл мәфтун олур өз дуйдуғуна).
— Чох шадам, бујорун! — дейә Күлпәри,
Күлүб она тәрәф узатды ше'ри.
— Маһны бир һәфтәйә һазыр олачаг.

Истәрдим анчаг,
Әввәлчә өзүнүз динләйәйдиниз.
— Нә заман десәниз көрүшәрик биз.
Телефон нөмрәми көтүрүн...

— Һатәм,

Дәрһал нөмрәни дә язды, көтүрдү.
Дөйүндү гәлбиндә бөйүк бир аләм,
Әвләринә гәдәр гызы өтүрдү...

ИШ ОТАҒЫНДА

Һатәм өз отағында
Ишләйир кечә яры.
Бармағында алышыр
Гәлбинин аловлары.
Чохлары хор-хор ятыр
Бу саат ятағында.
Нәғмәләр чичәк ачыб
Онунса додағында.
Чалыр, языр, охуюр
Аһ да чәкир о һәрден.
Алнында чәркәләнмиш
О гат-гат чизкиләрдән
Сәсләр ахыр өндәки
Нотун чизкиләринә..
Кечириб алнындакы
Гырышлардан о гоюр
Һәр сәси өз еринә.

О, үрәклә ишләмиш
Букүн ахшамдан бәри.
Башы үстүндә янан
Чилчырағын телләри
Чеврилир яваш-яваш
Исти сәс телләринә.
О сәнәт үмманында
Баш вурубдур дәринә
Тәлатүмләр ичиндә
Дәниз кими чағлайыр.
Шаһназса ян отагда
«Айкүнү» вараглайыр.
Йүнкүл шит әйләнчәләр,
Ону әйләндирмәйир.
Ерсиз фәғанлара да
О, көнлүнү вермәйир.
Шаһназын көзләриндән
Яш да чыхар чох чәтин.
Анчаг э'ланларыны
Охуяр һәр гәзетин.
Ким бошаныр, ким өлүр,
Тәзә кино кедирми?
Көрән ағламалыдыр,
Йохса күлмәлидирми?
Нә үзүндә гайгы вар,
Нә гәлбиндә һәйәчан.
Онун зәһләси кедир
Кәдәрли маһнылардан.

Оюн һавасына да
О, ойнамаз... бир анда.
Тутар гулагларыны
Муғамат охунанда.
Эвдә тәк вахтларында
Өзү үчүн дә белә,
Бир маһны, я баяты
Охумамышдыр һәлә.
Гәлбиндә кизләнмәмиш
Нә бир арзу, нә бир сирр.
Онун мәһәббәти дә,
Нифрәти дә билинмир.
О, сефирми әрини
Гәлбән севәнләр кими?
Һатәмә һөрмәт әдир
О, ялныз бир әр кими.
Һөрмәт әдәчәк она
Пис күндә, хош күндә дә.
О, әрә кедәндә дә
Билмәди, доста кетди,
Билмәди яда кетди.
О, көрдү әрә кедир
Достлары, о да кетди.

Чох яныглы бир романс
язды бу кечә Һатәм
Күлпәринин ше'ринә.
Чалды ону дәмбәдәм,

Һәм чалды, һәм охуду,
Охуду дәнә-дәнә.
Өзү дә мәфтун олду
Өз тәзә шәргисинә.
Чалды, хәялә кетди.
Чалдыгыны бир өзү
Бир дә отаг әшитди.
Гайдадыр, тәзә бир шей
Гуртаранда сәнәткар,
Өз янында һәмишә
Башгасыны арзулар.
О истәр: үрәйиндән
Тәзәчә гопуб кәлән,
Тәк отагда йүксәлән
Бу нәғмәни, бу сәси
Башгасы да динләсин.
Үрәйиндән гопан сәс
Мин үрәкдә инләсин!
Әкс-сәда вермәйә
Дағ өнүндә дағ кәрәк,
Әссин дағын сәсилә
Гаршы дағ, зағ-зағ кәрәк.
Әсли яранмасайды,
Кәрәм дүшмәзди ода.
Алмасын гиймәтини
Ким биләрди дүняда
Ону дашдан айыран
Сәррафы олмасайды...

Инсан аглаардымы

Үрэйи долмасайды...

Ҳатәм аяға галхды.

Дәрһал саата бахды:

— Бир тамама аз галыр.

Аһ!.. ояг олайды каш,—

Дейә гаршы отаға

О, кечди яваш-яваш.

Көрдү ятыр Шаһназы,

Бир истәди оятсын.

Гыймады, әл сахлады...

— Йорғундур, — деди,—ятсын,

Отағына дөнүркән,

Аяғы бирдән-бирә,

Илишди, стол үстдән

Нәсә төкүлдү ерә,

Шаһназ ачды көзүнү

— Сәнсэнми?

— Бәли, мәнәм.

— Ятырсанмы?

— Һәлә йох!

Дейә, әйилиб Һатәм

Өпдү онун үзүндән.

— Валлаһ көзәлсэн, көзәл!

— Әһ... де яхшы, гой ятаг,

Этимизи төкмә кәл.

Ҳатәм онун үзүнә

Бир хейли бахды, бахды,

Үрэйини үзүндән

Сан ки, охуячагды...

Дүшүндү: «Башга чүрә

Яранайды бу кәрәк.

Кашки көзәл олайды

Үрэйи дә өзү тәк».

— Нийә белә бахырсан?

— Һеч!

— Элә бил, мәни сән,

Илк дэфәдир көрүрсән...

— Тәзә бир шей гуртардым

Кей әйнинә халаты,

Кәл, гулаг ас!..

— Гой ятаг,

Кечдир!

Голу, ғанады,

Енә сынды Һатәмин.

Кор-пешман кери дөндү.

Она кениш отағы

Зиндан кими көрүндү.

Әйләшди креслоя,

Дүшүнчәли, гүссәли.

Пианонун дилинә

Бирдән тохунду әли.

Элә бу вахт, бу заман

Анасы ян отагдан

Ҳарайлады оғлуну.

— Нә вар ана?

— Ай бала,
Ятмайыбсан бэс хэлэ?
— Йох.
— Маһнын кәсилэндэ
Элэ билдим ки, ятдын.
О баяг чалдығынла
Лап гэлбими ганатдын.
Инди ки, ятмайыбсан
Ай ана гурбан сәнэ,
О баягкы маһныны
Бир ағыз да десәнэ.
Эввэлчэ инанмады
Ҡатәм гулагларына.
Анасынын тәклифи
Ҡәрибә кәлди она.
Анчаг өз тәклифиндэ
Инад эдинчә гары,
Ҡатәмин үзүндәки
О кәдәр булутлары
Дағылды, бирчә анда,
Аязыды чөһрәси.
Инилдәди отагда
Пианонун зил сәси.
Ҡейиниб кәлди ана,
Бахды, бахды оғлунун
Ширмайы дилләр үстдә
Учан бармагларына.

Аста-аста охуду,
Ҡатәм охуду енә,
Сөзләр бир мизраб кими
Тохунду ананын да
Ҡәлбинин телләринә.
Маһны өз тә'сирилә
Сеһирләди гарыны,
Маһны, пычылдайырды
Она дуйдугларыны.
Ҡейкәл кими гуруюб,
Маһныя далды гары,
Өзү дә һисс этмәдән
Сүзүлдү көз яшлары.
Ah!.. Ҡатәмин бойнуну
Яндырды бир гәтрәси.
Ҡатәм дөндү, кәсилди
Бир андача нәғмәси.
Гары икичә кәлмә:
«Оғул, айдындыр»—деди.
Гуҗаглады Ҡатәми,
Додаглары титрәди.
Яманча фикирлидир,
Далғындыр Ҡатәм букүн.
Санки, хәбәри йохдур
Өз һалындан өзүнүн...
Бир әлиндә ағ қағыз,
Бир әлиндә карандаш,

Узаныб диван үстдә
Дүшүнүр яваш-яваш.
Сәсләр, ганатлы сәсләр,
Каһ йүксәлир, каһ энир,
Гатарлара дүзүлүб
Фикриндә чәркәләнир.
Сәсләнир гулағында
Ярпаг сәси, гуш сәси,
Чайларын шырылтысы,
Күләкләрин нәғмәси,
Отларын хышылтысы,
Даһа нәләр, эһ, нәләр
Хәялында чызылыр
Сиррли, мәчһул һәлгәләр.
Таппылтыйла ачылыр
Тайбатай бирдән гапы.
Шаһназ кирир ичәри,
Гырылыр фикрин сапы.
— Енә дә, узанмысан,
Енә нә олуб сәнә?
Батмысан гәм көлүнә?
— Һеч нә, мәним әзизим,
— Һеч нә, Һеч нә, бәс, нийә
Чәкилмисән бу тәнһа,
Бу хәлвәти кушәйә?
— Дедим ки, Һеч нә йохдур.
Дейә, Һатәм бир тәһәр

Үзүлүшмәк истәйир
Ондан...
Мүмкүнмү мәкәр?
Шаһназ әл чәкмир енә.
— Ахы сәнә нә олуб? —
Сорушур дәнә-дәнә.
— Әл чәкмәз ки, бу мәнән
Ишә дүшмәдик инди?!
— Говурсан?
— Әл чәк! — дейә
Һатәм она тәпинди...
Аһ! Сәсләрин гатары
Позулду яддашындан,
Көчәри гушлар кими
Учуб кетди башындан.
Көстәрәрәк гәзети
Шаһназ бу дәм Һатәмә.
Дейир: — Кедәк киноя.
Нә батмысан дәрд, гәмә.
— Һәвәсим йохдур мәним.
— Бәс нәйә Һәвәсин вар?
Кечә-күндүз фикирләр,
Дүшүнчәләр, хәяллар,
Йормадымы бейнини?
Баша дүшмәдим сәни.
Һатәм дә үрәйиндә
Фикирләшди: «Дүз дедин,

Сән ярпыза гызыл күл,
Кечәйә күндүз дедин.
Мәнлә яшадынса да
Үрәймә яд олдун.
Сән мәнә сирдаш дейил,
Садәчә арвад олдун!..»

Күнләр өтдү далбадал,
Һәфтәләр өтдү, анчаг,
Нәдәнсә, «Бир гәдәр дә
Һәлә көзләйим» дейә
Һатәм тәгдим этмәди
Маһныны Күлпәрийә.
Бәлкә дә, Күлпәрини
Унутмаг истәйирди.
Һәр ядына дүшәндә
Өз-өзүнә дейирди:
«Адам өз аләминдән
Кәрәк ерә әнмәсин
Мәним пак үрәйим вар,
Гой о ләкәләнмәсин!
Горхурам ағлым чаша,
Һиссләрә баш әйәм,
Горхурам ирадәмә
Саһиб ола билмәйәм...»
Анчаг арвадыйла да
О, һәр сөзә кәләндә,

Әдән маһны еринә
Күй, һарай йүксәләндә,
Дурадды көз өнүндә
Һейкәли Күлпәринин.
Сызларды үрәйиндә
Бир инилти, бир әнин...

ШАҢНАЗ АНА ОЛДУ

Доланды һәфтәләр, доланды айлар,
Сәсләнди дәрәләр, буланды чайлар,
Ачылды көйләрин гашы-габағы,
Гушлар гатарлашды.
Бир сәһәр чағы,
Шаһназ ана олду...
Әй чаван ана!
Көйләр дә һейрандыр яратдығына!
Тәзә ана олмуш әй чаван кәлин,
Чанындан айрылан чанын мүбарәк!
Чырпыныр, өмрүндә һисс этмәдийин
Тәзә һиссләрлә синәндә үрәк.
Чаванча яшында сән ана олдун,
Әй ана, бу тәзә адын мүбарәк!
Нә тез доланмаға башлады гәлбин
Көрпәнин башына бир пәрванә тәк?
Гайғыларла вурур үрәйин һәр ан,
Бу тәзә яранмыш дуйгун мүбарәк!

Сэн хардан билдин ки, бу чийэрпаран,
Ачындан аглайыр, сүд вермэк кэрэк?

Сэн хардан билдин ки, ону охшамаг,
Күндө нечэ дэфэ бэлэмэк кэрэк.
Үстүнү һэр өртүб, ачанда анчаг,
Она көзэл күнлэр дилэмэк кэрэк?

Бу вәрдишләр хардан яранды сәндә?..
Дөшүн көйнәйәндә о, ачдыр демэк.
Сэн хардан билдин ки, о чечәйәндә
Гашынын үстүнү сығамаг кэрэк?

Чага тәрпәнәндә кечә ярысы,
Сәнә һансы дуйғу: «бәри дән» — деди?
Өйрәдән олдуму сәнә бунлары?
Йох! Йох! Өз үрәйин, өз һиссин деди!

Сөйлә һансы гүввә, де һансы дуйғу,
Бу бала көрпәни севдирди сәнә?
Бу бөйүк мәнәббәт, бу бөйүк әмәл,
Һардан кәлиб дүшдү сәнин гәлбинә?

Бу бөйүк мәнәббәт, чешмәдән тәмиз,
Каинатдан кениш, көйдән дәриндир.
Ән илаһи дуйғу, мүгәддәс әмәл,
Эй ана, аналыг һиссләриндир.

Дуйғулар дәйишди... Ушаг оландан
Шаһназын юхусу әршә чәкилди.
Көрпәнин мә'насыз ғығылатысыны
Дүнянын ән дәрин маһнысы билди.

Көрпә ағлаянда, онун сәсиндән
Шаһназ вәчдә кәлир, тез көврәлирди.
Көрпәнин сачындан, күл нәфәсиндән
Она ғызыл күлүн әтри кәлирди.
Көрпәсинә бағлайыб
Эшгини, мурадыны,
Сәдагәт гойду Шаһназ,
Ғызчығазын адыны.

Күнләр бир-бир кедирди,
Күнләр әсиб ел кими,
Бешикдәки чичәйи
Астача тәрпәдирди.

Күнләр өз телләрини
Чәмәнләр үстдә яйыб,
Чичәкләрдән, отлардан
Тел-тел сач оғурлайыб,
Она сач кәтирирди.

Чыхыб ох кими яйдан
Күнләр улдуздан, айдан,
Ишыг алыб, нур алыб

Юхулу көзләринә,
Юмулу көзләринә
Онун нур кәтирирди.

Күнләр дизинә тагәт,
Онун голуна гүввәт,
Боюна бой верирди.
Илдырымын сәсиндән,
Гушларын ләһчәсиндән
Она дил кәтирирди.

Ушаг оландан сонра,
Шаһназ яман дәйишди.
Һеч өзү дә билмәди,
Билмәди бу нә ишди?..
Саатларла көрпәдән
Чәкмирди көзләрини.
Көрпәнин сифәтиндә
О, көрүрдү әрини.
Ушаг да Һатәм кими
Гаш-габаглыды яман.
Чатылмыш гашларындан,
Зил гара сачларындан
Һатәмә охшайырды..
Шаһназ да баласыны:
«Ай атасына чәкән
Гыз» дейә охшайырды..
Көрпәнин сифәтиндән
Бир чиддилик яғырды.

Бахышлары итийди,
Яман тәрс-тәрс бахырды
Додағыны бүзәрәк.

Шаһназ бу бахышлары
Һатәмдә көрмүшдү тәк.
Бәли, бир заман варды
Һатәм элә баханда,
Шаһназ ачыгланарды,

Дейәрди: — Чох ачыглы
Сәрт бахышын вар сәнин.
Нәдән инди көрпәнин
Эләчә бахмасындан
Хошу кәлир Шаһназын?!
— Әйнән өз атасыдыр!
Дейә, гәлбиндән бу ан
Сәс йүксәлир Шаһназын.

Дүшүнүр: «хошбәхт олар,
Бәхтәвәр олар әкәр,
Атасына охшаса
Гыз ушағы» дейәрләр.
Бәхтәвәр олсун балам,
Узаг олсун һәр заман
Дүнянын гадасындан,
Гәминдән, хатасындан.
Башга дуйгулар илә
Шаһназ инди янырды.
Күн-күндән даһа артыг
Һатәмә бағланырды.

Ушағын сифетиндә
 Һәм өзүнү, һәм дә ки,
 Һатәмине көрүрдү.
Эшгини, севинчини,
 О, гәмине көрүрдү.
Севмәйиб кәлмишди о,
 Әрә, һәгигәтди бу.
Индийсә, о сеvirди...
 Аһ, бәс нә һаләтди бу?
Учмаг үчүн көрпәси
 Она ганад верирди.
Сәдагәти, Шаһназа
 Мәһәббәт кәтирирди...

Бир мәгама чатдырыр
 Заман өзү һәр шейи.
Һатәм ата оландан
 Шаһназа бәсләдийи
Мәһәббәти, севкиси
 Бөлүндү тән ярыя.
Тамам башга дуйгулар
 Инди дүшдү арая.
Шаһназ — бир вахт гәлбинә
 Һаким кәсилән о гыз
Ушағынын анасы
 Олду Һатәмә ялныз.
Ялныз инди таныды
Гайгыны, дәрди, Шаһназ,

Кәнчлик тәрәвәтини
Яман итирди Шаһназ.
Чалды башга һавалар
Һатәмин көнүл нейи.
Шаһназа бәсләдийи
Мәһәббәтин ерини
 Тутду садәчә һөрмәт.
Гуш олуб ювасындан
 Айрылдымы мәһәббәт?
Мәһәббәт, ай мәһәббәт!
 Чохлары язды сәндән.
Дад чәкди, фәряд этди,
 Чоху сәнин әлиндән.
Ятан о лал дуйгулар
 Гүдрәтинлә ояныр,
Сәндән бир гәтрә дүшсә,
 Күр үстүндә сал яныр.
Сәнсэн даш үрәкләри
 Әзиб мума дөндәрән.
Һөкм әдән һакимләри
 Бир мәһкума дөндәрән.
Мәни дә әй мәһәббәт,
 Сәнсэн шаир әйләйән!
Анчаг, сиррләрини
 Кимсәйә ачмадын сән!
Нәдән, әй һөкмү сонсуз,
 Бә'зән әһди данырсан?

Бир үрәкдә сөнүркән,
Бир үрәкдә янырсан?
Җатәмин үрәйиндә
Эшги сөнәндән бәри,
Һәр күн көзү өнүндә
Кәлиб дурду Күлпәри.
Чох дүшүндү... Нәһайәт,
Зәнк чалды Күлпәрийә,
«Мусиги мәктәбиндә
Кәлин көрүшәк» — дейә.

— Хошунуза кәлирми?
— Көзәлдир, бир дә чалын.
Җанадлары үстүндә
Ширин, дадлы хяялын
Учду, учду Күлпәри.
Инилдәди енидән
Пианонун дилләри.
Арзулар чыраг кими
Каһ янды, каһ да сөндү.
Ики үрәк бирләшиб,
Бир маһныда дөйүндү.
Күлпәринин көзүндә
Ачды әлван чичәкләр,
Күлдән күлә сычрайыб
Ойнады кәпәнәкләр.
Чайлар ахды дурулду.
Җәят печә хош олду...

Бурутлар арасында
Җанад ачды Күлпәри.
Хумарланды көзләри.
Аяглары бир анда
Гопду, ердән үзүлдү,
Хяялында дурналар
Җатарлара дүзүлдү.
Җәлбинин дөйүнтүсү
Вурду гулагларында.
Өзү дә һисс әтмәдән
О, әйилди, бу анда
Сачлары олду чин-чин.
Тохунду сачларына,
Янагына Җатәмин.
О, диксинди, онун да
Хумарланды көзләри,
Бир яндан өз нәғмәси,
Бир яндан сачын әтри
Мәст әләди Җатәми...
Бир анда дөндү саға,
Тохунду додаглары
Бирдән о ал янаға.
Әлә бил юхудайды,
Юхудан айылды гыз.
Нәләр баш вердийини
Инди дәрк этди ялныз.
Көр бир нәләр төрәнди
Бирчә анын ичиндә.

Гасырҗамы башлады
Океанын ичиндә.
Гыз сычрады, көзүнә
Чөкдү онун гаранлыг.
Нә файда! Аһ нә файда!
Олан олмушдур артыг.
Чыхан чаны, гәфилдән
Алышыб сөнән көзү,
Будагдан учан гушу,
Ағыздан чыхан сөзү,
Кери гайтармаг олмаз,
Кери гайтармаг олмаз.
Дүшән ярпаг хәзәлдир,
О, бир дә ярпаг олмаз.
Титрәди додаглары,
Яман эсди әлләри,
Нәясындан гапады
Тез үзүнү Күлпәри.
Натәм дә чох утанды,
Башыны дикди ерә.
О, өзү дә билмәди,
Билмәди, бирдән-бирә
Нечә баш верди бу иш?
Бир дә көрдү ки, артыг
Тамам башга һалдадыр,
Сәсиндән горха-горха,
Явашча пычылдады:

— Бағышла... дүзү...—сусду...

Натәм галхды аяға:

Билмәди ки, нейләсин

Вурнухду сола, саға...

Хейли кечди арадан,
Ятды дәниздә туфан,
Далғалар сакит олду,
Дамарлара сығмаян
Ганлар ахды, дурулду.
Бахышлар әввәлки тәк
Санчылды бир-биринә.
Ишләди шимшәк кими
Көзләр, үрәкләринә.
Көнүлләрин сазыны
Бир хейли диндирдиләр.
Бу кәлән чәршәнбәйә
Көрүш дәхи вердиләр.

Күлпәрини өтүрүб
Эвә гайыдыр Натәм.
Севинчиндән сығмайыр
Күчәләрә о, бу дәм.
Нийә дә севинмәсин?
Бу дүняда һәр кәсин
Өз арзусу, камы вар.
(Нә хошбәхтдир дүняда
Арзусуна чатанлар.)
О, севинир, шадланыр,

Ганад тахыб арзудан
Көйлэрэ ганадланыр.
Кеч олса да, нэһайэт,
Ону дэрк эдиб дуян,
Гэлбиндэн кечэнлэри,
Көзлөриндэн охуян,
Бир көзөли тапды о,
Етишди мурадына.
Дүнялары вердилэр
Букун элэ бил она.

ВИЧДАН ЭЗАБЫ

Эвэ чатан кими һалы позулду,
Көрэн бирдэн-бирэ она нэ олду?
Көрпөнин ағзында дөшү Шаһназын
Көрдү ширин-ширин мышылдашырлар.
Элэ бил илдырым чалды Һатэми,
Әсди варлығында бир дәли рузқар.
Тутду элләрилә үзүнү һәмин.
Бир анда гаралды көзүндә аләм.
Баха да билмәди нэ көрпәсинин,
Нэ дә арвадынын үзүнә Һатәм.
Деди өз-өзүнә: «Әй языг кәлин,
Ятма, көзүнү, ач, әринә бах бир.
Языг!.. Инандығын сәнәткар әрин
Сән һеч билирсәнми һарадан кәлир?
Сәдагәт наминә маһнылар язан —

Әшгинә анд ичән бәстәкар оғлан.
Хәянәт эләмиш мәһәббәтинә.
Һәссаслыг истәйир о, сәндән енә!»
О, адәти үзрә ятмаздан габаг,
Өпәрди Шаһназы, көрпәни һәм дә,
О, енә истәди, өпмәди анчаг,
Она элэ кәлди, элэ бу дәмдә
«Бунун ки, бир тикә йох имиш ары»
Дейә, күлүр она дост-танышлары.
Дейирләр: «Буна бах, бир саат габаг
Башга бирисини өпән бу алчаг,
Инди арвадыны өпмәк истәйир.
Мән дә бир инсанам, кишийәм, дейир...»
«Мән кимәм? Мән нәйәм? Мәгсәдим нәдир?»
Дейә, хәбәр алды өзү-өзүндән.
«Әмәлим өзкәдир, сөзүм өзкәдир».
Яйынмаг истәди о, өз көзүндән,
Анчаг бачармады, бирдән көзләри,
Гаршы дивардакы күзкүйә дәйди.
Итириб күчүнү, әсди дизләри
Үзүнү чевирди, башыны әйди.
Охланды, аһ чәкди Һатәм дәриндән.
Үзүнү кизләтди өз көзләриндән.
Чох ийрәнч көрүндү үзү дә она,
Донду дамарында элэ бил ганы.
Гайнар су төкдүләр санки башына,
Күзкүдә көрүнчә додаглаарыны.
«Бу гайнар додаглар, бир саат әввәл

Бакир бир янагда янмайырдымы?
 Галдым өз ишимэ өзүм мээттэл,
 Эһдини, эшгини Һатәм гырдымы?
 Йох, йох! Бу мүмкүнмү? Мән ки, күлмүшәм
 Күндэ бир будагда юрд саланлара.
 Бу бир һэгигэтсэ, нейләдин Һатәм
 Сәнин сөзүн һара, әмәлин һара?...»
 Нә Шаһназы өпдү, нә дэ ушағы,
 Утанды, башыны дикди ашағы.
 Кимдән утанырды көрәсән Һатәм?
 Көрпә дэ, Шаһназ да ятмырдылармы?
 Кечәнин ярысы... Отагда бу дәм,
 Өзүндән савайы бир кимсә вармы?
 Бәли вар! Вичданы! О, кизләнсә дэ,
 Һәләлик тәмиздир, ләкәләнмәмиш.
 Варлығы тоз олуб ерә әнсә дэ,
 Вичданы көйләрдән ерә әнмәмиш.
 Вичдан агрысыны һәр кәс ейибсә,
 О биләр, бир анда нә чәкир үрәк.
 Әкәр вичданыны итирмәйибсә,
 Чинайәт төрәдән, инсандыр демәк!
 Бир пис иш тутса да, сонрадан кәрәк,
 Инсан, һеч олмаса, пешиман ола.
 Вай онун һалына даш парчасы тәк
 Чанында нә инсаф, нә вичдан ола.
 Гой вичдан чыхартсын, һәр һөкмү вичдан,
 О, бир һаким олуб йол көстөрмәли!
 Дедийи һәр сөздә, һәр ишдә инсан,

Вичдан гаршысында һесаб вермәли!
 Һатәм дэ вичданла гаршылашыркән,
 Утанды, башыны дикди ашағы.
 Арзусу сел кими ашыб дашыркән,
 Нә Шаһназы өпдү, нә дэ ушағы!
 Вичдан агрысындан алышды багры,
 Ийрәнди өзү дэ өз әмәлиндән.
 (Вичдан агрысындан бөйүк бир агры
 Агрылар ичиндә танымырам мән).

САРСЫНТЫ

Чәршәнбә күнүдүр, һава гаралыр,
 Көрүш вахтына да бир саат галыр.
 Дүшүнүр, әйләшиб Һатәм диванда,
 Йүз гәрара кәлир һәр өтән анда.
 Суаллар дүзүлүр өнүндә мин-мин.
 Көрүшә кетсинми, йохса кетмәсин?
 Кәсдирә билмәйир баягдан бәри,
 «Кетмәсә... көзләйәр ахы Күлпәри.
 Кетсә дә... дүзүнү нечә сөйләсин?
 Ачыб һэгигәти, о, нечә десин?
 О, нечә десин ки, кеч тәгсиримдән,
 Сәни алдатмышам, риякарам мән.
 Мәним арвадым да, ушағым да вар,
 Көрәсән о, буну нечә гаршылар?
 О титрәк, о сахта өпүшүмлә мән,
 Нечин ләкәләдим о бакирәни?
 Әли олдуғуму демәдим нәдән?

Бәлкә дә, үрәкдән о, севмиш мәни?
Бәлкә, дәнә билмәз өз гәрарындан?
Дәнә билмәсә дә, онунку һагдыр.
Өзүм тәк бириси, бәлкә, бир заман
Мәним гызымы да алдадачагдыр...
Онда дөзәрәмми?... Йох, бу чәтиндир,
Бурда сөз вичданын, эдаләтиндир.
Бәс өзүнә рәва көрмәдийини
Нечин башгасына рәва көрүрсән?
Нечин гарышдырыб эшгин мейини,
Аһ чәкиб далбадал көкс өтүрүрсән?
Өзүн дә билмирсән... Бәс нечә олсун?
Бәс бу тәзә пейман нечә позулсун?
Позулсун?
Бәс нә тез?»

Икинчи бир сәс
Иүксәлди гәлбинин дәринлийиндән!
«Дүнән чешт, бу күнсә күнорта» Йох, йох!
Бу ширин сөвдадан әл чәкимми мән?
Яхшы олмаса да... диләниб үрәк,
Дейир, вериләйди каш бу һагг мәнә
Хошдур ганан илә өлүмә кетмәк,
Өлүмдүр ганмазла яшамаг мәнә.
Йолунда сәфалы бир хош күндүзүн
Кечә өлмәк белә хошдур... эй Һатәм!
Бир ширин бахышын, бир ширин сөзүн
Мән ки, чохдан бәри һәсрәтиндәйәм.
Бәлкә дә, һаглыям бу севдада мән»

Дөйәрәк, аяға галхды ериндән.
— Һатәм, һара белә?
Нә десин инди?
Долаша-долаша дили тәрпәнди:
— Ичласа!

Титрәди ағзында кәлмә.
Өз сәси гәрибә кәлди Һатәмә.
Ерә көк атмаса бир ағач әкәр,
Һәр әсән күләйә башыны әйәр.
Көкләри үрәйә бағланмаян сөз,
Ағыздан чыханда әсәр, титрәйәр.
Ичласа! Даянды, сусду бир гәдәр,
Боғду вичданыны, боғду арыны.
(Ичлас олмасайды бә'зи кишиләр,
Нәйлә алдадарды арвадларыны?!)
Шаһназ: — Көзлә! — дейиб тез шфанердән
Чесуча костюму чыхартды һәмән.
«Голу бир балача гырышыб» дейә
Башлады пенчәйи үтүләмәйә.
Сүзүб арвадыны көзалты Һатәм,
Астача-астача дүшүндү бу дәм:
«Пенчәйин үстүндә үзүр әлләрин,
Һара тәләсирәм, билмирсән анчаг.
О үтү чәкдийин голларла, эрин
Башга бирисини гучаглаячаг...»
Һатәм горха-горха кейди пенчәйи,
Үтүнүн истиси кечди чанына.
Түкләри үрпәрди, янды үрәйи,

Элэ бил пенчэк дэ дар кэлди она.
Шаһназ алтдан-алтдан сүзүб әрини,
Өнүндә чүтләди чәкмәләрини.
Онун бу һөрмәти, бу нәзакәти,
Һатәмин үзүнә дәйди силлә тәк.
Сыхылды, юмаға дөндү гамәти,
Шаһназын өнүндә о, кичиләрәк,
Чәкмәсини кейә билмәди, дурду.
Диванын үстүндә кечиб отурду.
Көйләр нәзәриндә бирләшди ерлә,
Дүшүндү, дашынды, о арам-арам:
«Онун чүтләдийи бу чәкмәләрлә
Мән онун эшгини тапдамалыям?
Бәс, мән ки, өзүмү һәссас санырдым
Онун даш гәлбинә аловланырдым?
Инди һарда галмыш һәссаслығым бәс?
Дүшдүйүм бу хала күлмәзми һәр кәс?
Мән букүн сел кими ашыб-дашмышам;
Көрүшә көр нечә һазырашмышам.
Бир анда доғармы, нәш'ә дә, гәм дә?
Өзүм истәсәм дә, истәмәсәм дә
Үзүм дә гырхылмыш, сачым даранмыш,
Инди, көр мән нечә риякараммыш!..
Көрүшә һазырам демәк, инди мән,
Вичданым кичикмиш һиссләримдән.
Эй бәстәкар оғлан, әй һәссас оғлан!
Утан арвадынын мә'сумлуғундан!..»
— Бәс нийә кетмирсән? Сәнә нә олду?

Нийә һалын белә бирдән позулду?
— Неч.
— Балкә хәстәсән?
— Йох.
— Бәс бу нәдир?
— Кечиб кедәр.
— Һалын чох пәжмүрдәдир.
Дейә бу очағын садиг әлини
Һатәмин башына гоюр әлини.
— Бу нәдир? — Сәнин ки, һәрарәтин вар.
Бу һалда ичласа кетмәкми олар?
Ичласа!.. Ичласа!.. Бир илан кими
Бу сөз нәрилдәйиб чалды Һатәми!
Бәли, дүз дейирсән әй языг әлин,
Һәрарәти чохдур сәнин әринин.
Хәстә һәрарәти дейил бу, анчаг,
Үзүнү кизләдир сәндән, яхшы бах!
Ондакы һәрарәт яранды бу ан,
Вичданын нәфс илә чарпышмасындан.
Шаһназ: — Бурахмарам,—деди —мән сәни.
О, сусуб кириди, сөз узатмады.
Узанды, көрүшдән үздү әлини,
Илан вуран ятды, Һатәм ятмады.

Кечди бир нечә күн... Өз иш ериндә
Һатәм Күлпәридән бир мәктуб алды.
Язылар бөйүдү һей көзләриндә
Охуду, бир хейли хәяла далды:

«...Өзүм дэ билмирэм нэ дейим сэнэ...
Гейиф, бу ачылан үрэйим сэнэ!
Натэм, динлэ мэни, алдатсан да, кэл!
Сэни көрмэмишдэн һэлэ чох эввэл,
Чалмышдын гэлбими сэнэтинлэ сэн.
Мин илһам алмышдым нэгмэлэриндэн.
Көрүшдүк, бу көрүш нэ яман олду,
Эшгим, эмэлимдэн пешиман олду.
Дедилэр эвлисэн, һеч инанмадым,
Дедим ки, сэнэткар сахтакар олмаз.
Мэн сэни һеч заман позгун санмадым,
Ахы, бир үрәкдэ ики яр олмаз.
Анчаг, сәһв этмишәм, үрэйим мәним
Эбәс ерә сәнин эшгинә янмыш.
Белә дағ чәкмәзди мәнә дүшмәним,
Сән мәни, сән мәни, алдатмысанмыш!..
Белә эләмәзди сәнэткар олан.
Нечә рәва билдин алдатдын мәни?
Эй үрәкдән язан сәнэткар оғлан,
Оюнчагмы билдин инсан гэлбини?!
Күндә бир һавая голун галхмасын,
Яшатсын сәдагәт, дүз илгар сәни.
Дөнмә өз әһдиндән, өз илгарындан,
Дөйсә боран сәни, дөйсә гар сәни.
Эшгини көзүндә һәр ан бөйүт сән,
Һамыя нэгмәнлэ вердин өйүт сән.
Һәр күн бир будагда сән нэгмә өтсән.
Тез кечәр, охшамаз бу баһар сәни.

Дейирләр, ярындан чох килейлисән,
Бунунчунму салдын мәнә мейли сән?
Сән ону өзүнә сирдаш эйләсэн,
О да гиймәт гояр, анлаяр сәни.
Мейданы кен көтүр, көйләрә шығы.
Сыгмаз бир дүняя көнүл дарлыгы.
Кәнарда ахтарма бәхтиярлыгы,
Өз бәхтин эйләсин бәхтияр сәни.
Утандым алданмыш мәнәбәтимдән,
Бу дәрдә дүшмәсин һеч кәс дүняда.
Боғуб өз эшгими һәмән күнү мән
Көрүшә кәлмәдим, Натэм, әлвида!»

Көзүнү юммады о кечә Натэм,
Гэлбинин сәсинә кәсилди һәмдәм.
Дүшүндү, дашынды о, кечә яры,
Чохалды алнынын гырышыглары.
Дәрдинин одуна о, яна-яна,
Чеврилди ериндә оян-бу яна.
Нә гәдәр чалышды, ята билмәди.
«Аһ!.. Бу нә иш иди, мән тутдум!—деди.—
Онунла үз-үзә кәлә билмәрәм...»
Анчаг, бирчә шейә севинир Натэм:
Көрүшә кәлмәмиш о күн Күлпәри,
Бош ерә даяныб көзләмәмишдир.
Йоллара дикилиб гара көзләри
«Һардасан, һардасан, кәл! демәмишдир.
Билсә дэ ки, ону мән алдатмышам,

Мәни севдийини енә данмады.

Чох тез баша дүшдү, тез чәкди әнчам,

Яхшы ки, бу севда чох узанмады.

Каһ сола чеврилди, каһ саға дөндү,

Йорғанын алтында юмаға дөндү.

Бәдән ағрысындан, чан ағрысындан

Вүчуд бир андача һеч әйиләрми?

Вичдан ағрысыны чәкән бир инсан,

Памбыг үстүндә дә ята биләрми?

Бир кечә ятмайыб көрдү ки, азы

Он дәфә оятды көрпә Шаһназы.

Ушаг ериндәчә гурчалананда,

Шаһназ һисс эләйиб, галхыр бир анда.

Айрылыб кечәнин бал юхусундан,

Каһ әски дәйишир, каһ әмиздирир.

Көрпә ятмаянда, сөйләйир: «чан, чан!»

Алыб гучағына ону кәздирир.

Изләйиб һәр кичик һәрәкәтини,

Йохлайыр ушағын үстүнү тез-тез.

Көрпәнин азачыг һәрарәтини

Билир, бахан кими термометрсиэ.

Әввәлләр ястыға дәйән тәк башы,

Ятарды, бахмазды һеч сәсә-күйә.

Индийсә кечәләр, онун сирдашы,

Шаһназын юхусу чәкилиб көйә.

Вуруб юхулуға өзүнү гәсдән,

Һатәм алтдан-алтдан сүзүр Шаһназы,

Дейир: «О һәссасдыр инди, йохса, мән?

Көрпәнин шылтағы, көрпәнин назы

Онун шухлуғуну тамам гырыбдыр,

Язығы көр нечә сыныхдырыбдыр.

Һәлә, бу вахтадәк бирчә кәрә мән,

Чағанын сәсинә оянмамышам.

Гачырыб юхуму зорла көзүмдән

Бешийин башында даянмамышам.

Инди о һәссасдыр, я мән һәссасам?

Дейә фикирләшир о, арам-арам.

Кәлир ян отагдан ананын сәси:

— А бала, а Шаһназ йорулдун ки, сән,

Бир аз да ушағы вер мән кәздирим,

Дүнәндән өзүн дә ахы, хәстәсән.

«Хәстәдир?—Бәс нийә мән биләмәишәм?»

Дейә, өз-өзүнә дүшүнүр Һатәм.

«Инди о һәссасдыр, я мән һәссасам?»

Дейә фикирләшир о арам-арам.

Күлпәринин ше'ри элә бу анда,

Сәсләнди Һатәмин гулагларында:

«Дейирләр, ярындан чох килейлисән,

Бунунчунму салдын мәнә мейли сән?

Сән ону өзүнә сирдаш эләсән,

О да гиймәт голяр, анлаяр сәни...»

Һатәм тез атыб үстүндән йорғаны

Янашыр Шаһназа.

— Йорулдун ки, сән...

Мәнә вер ушағы кәздирим бир аз,

Сән дэ динчини ал.

— Йох! — дейэ Шаһназ

Ушағы вермэйир.

— Ахшамдан бэри

Ята билмэмисән ахы, вер бэри,

Бир аз мән кээзирим.

— Йох, сән хэстәсэн.

Ояг олдуғуму билмисәнсә сән,

Ята билмэмисән өзүн дэ демәк.

Сәнә дэ юхламаг, динчәлмәк кәрәк.

Гары ян отагдан енә дилләнди:

— Чох кеч айылмысан,

Сән һәлә инди

Билирсән, кечәләр, а көнү галын,

Ояг галдығыны янындакынын?

Сәнин о «өлмүшүн» оландан бэри

Ояг кечирмирми о, кечәләри?

Бир букүн дейил ки... Сән ят!

Бу сөzlәр

Ийнә тәк санчылды онун гәлбиниә

Дәрдини азалтмаг истәди анчаг,

Дәрдинин үстүнә дәрәд кәлди енә.

Кечди анасынын янына Һатәм.

— Мән онун янында динә билмирәм.

Бир тәһәр дәйирсән көзүмә анчаг,

Дейә, килейләнир гары. — Бура бах,

Бир баша сал мәни, анлат көрүм сән

Нийә союмусан әвдән, эшикдән?

Демә ки, гочаям баша дүшмүрәм,

Дәрдини, чоруну билирәм, Һатәм.

О сәнә иснишиб уюшан заман,

Сән нийә союдун өз арвадындан?!

Языг көр нә күнә дүшүб, яхшы бах.

Бәс нечә? Асандыр арвад сахламаг?

Мәсәлдир: «Пендири дәри сахлаяр,

Бил ки, арвады да әри сахлаяр».

Бир хейли данлады ана оғлуну,

Сөzlәр силкәләди, тәрпәтди ону.

Дүшүндү: «Көзәлдир, хошдур һәр заман,

Өз гышым, өз ййым, өз язым мәним.

Доғрусу будур ки, ана оландан

Хейли дәйишмишдир Шаһназым мәним».

БАРЫШЫГ

Һатәмин отағындан

Чохдандыр сәс кәлмәйир.

Пианонун яныглы

Наләси йүксәлмәйир.

Нәдәнсә чох гәрибә

Кәлди Шаһназа бу һал.

Сыхды онун гәлбини

Бир кизли гәм, бир мә'лал

О, бу әвә, очаға

Кәлин кәләндән бэри,

Сәсләнмиш сәһәр-ахшам

Гулағында Һатәмин

Яныглы нәғмәләри.

Өйрәнмишдир о, буна,

Инди дөзә бәлмәйир

Әвин лал сүкутуна.

Яман ачыгланарды

Дүзү, Шаһназ бир заман

Һатәмин кечә-күндүз

Чалыб-чағырмасындан.

Бәс арадан нә кечмиш?

Инди Шаһназ нә үчүн

Пианонун сәсини

Әшитмәк истәр букүн?

Өзүнә дә нәдәнсә,

Гәрибә кәлди бу һал,

Бирдән о, ян отаға

Галхыб, йөнәлди дәрһал.

Көрдү чыраг янмайыр,

Әвә чөкүб гаранлыг,

Һатәм дә диван үстдә

Ятыр, үстү дә ачыг.

Өртүб онун үстүнү,

Яндырды тез чырағы,

Хейли далғын, пәришан

Сейр эләди отағы.

Пианоя, нотлара

Көз кәздирди о, бир-бир,

Отаг, сую совулуш

Дәйirmanа бәнзәйир.

(Бу гәриб мәнзәрәйә

Баханын гәлби сызлар)

Һәрәси бир тәрәфә

Сәпәләнмиш кағызлар.

Әл дәймәмиш бунлара

Әлә бил, чохдан бәри,

Языг-языг бахараг,

Пианонун дилләри

Саһибини ахтарыр,

Үзүндә һәсрәт, кәдәр

Санки о да данышмаг,

Дәрдини демәк истәр.

Шаһназ каһ пианону,

Каһ да сүздү Һатәми.

Саһибинин үзүнү

Басан галын түк кими,

Көрдү пианонун да

Тоз басыбдыр үстүнү.

Дилләнди өз-өзүнә:

— Көрмәйәйдим бу күнү!..

Һатәмин сифәтиндә

Көрдү артыб гырышлар,

Үзүндә изтирабын

Дәрин-дәрин изи вар.

Әлә бил ки, үзүнә

Көйләрдән булут әнмиш...

Көзләринин алты да
Көр нечә һәлгәләнмиш...
Дағылмыш кағызлары,
О, топлады бир ерә.
Бирдән көзү саташды
Пианонун үстүндә
Бармаг илә ачылмыш
Чох гәрибә изләрә.
О, охуду: — Сәдагәт! —
Күлүмсүндү... Өйүндү.
Үрәйи севинч илә,
Фәрәһ илә дөйүндү.
О, көрдү бу языда
Эшгини, мурадыны.
— Бир көр һара языбдыр
Көрпәмиһзин адыны!..
Йәгин чох сефир гызы
Дейә, Шаһназ ишарды.
Һәлә дейәсән онун
Көзләри дә яшарды...
Тозу силмәк истәди,
Анчаг, тез әл сахлады.
Гыймады, сол әлийлә
сачыны дараглады.
Дүшүндү, чох дүшүндү.
Нәһайәт, бир варағын
Үстүнә язды бу дәм:

«Сәдагәтин намиһә,
Кәрәк язасан Һатәм!»
О, язды, дәрин-дәрин
Хәяла кетди енә.
Бирдән гәрәра кәлди;
Кағызы нот еринә
Гоюб тез пианонун,
Тәрк эләди отағы.
Әсди бүтүн бәдәни,
Әсди дили, додағы.
Хейли кечди арадан,
Һатәм ачды көзүнү.
Башга һаләтдә көрдү
Һәм эви, һәм өзүнү.
Бахды, бир хейли бахды
Үстүндәки шала о,
Отагда да әл кәзиб...
Кетди мин хәяла о,
Сәлигәйлә йығылмыш,
Көрдү нотлар, кағызлар.
Әвдә, һәр шейин үстдә
Бир истичә нәфәс вар.
Сән әй гадын нәфәси,
Сән әй гадын нәфәси,
Һәята бағлаян да
Сән олурсан һәр кәси.
Сән әвләрин бәзәйи,

Сэн һэятын өзэйи,
Вуран гэлби, чанысан,
Гэлбин һэйэчанысан!
Ян бизим үстүмүздэ
 Һэмишэ нарын-нарын.
Навасысан, суюсан
 Сэн, көрпө фиданларын.
Чан верирсэн будагдан
 Дүшэн гуру хэзэлэ.
Сэнсиз бир юрд ган ағлар
 Шаһнишин олса белэ.
Даша тохунсан экэр,
Синэсиндэ күл битэр.
Натэм галхды аяға,
Пианоя ян алды.
 Кағыз дэйди көзүнэ.
 Алды охуду ону,
 Улдузлара учалды.
Гэрибэ кэлди она,
 Өзү дэ инанмады,
 Дүзү, охудуғуна.
— Ахы, севмээди Шаһназ
 Мусигини, нэгмэни.
Бэс, инди о язмаға
 Нечин чағырыр мэни?
Дүнанын нэ гэрибэ,
 Долашыг ишлэри вар.

Гартал да көй үзүндэ
 Каһ энэр, каһ учалар.
Бирдэн онун фикрини
 Дағытды ян отагдан
 Йүксэлэн лайла сәси.
Гэрибэ бир һал алды
 Бэстэкарын чөһрәси.
Гулаг асды лайлая
 Гулаг асды дэриндэн.
Һэвэс, илһам шө'лэси
 Сүзүлдү көзлэриндэн.
Шаһназ бүтүн өмрүнү
 Мэним көрпэмэ вермиш
Бир буна бах, о һэлэ
 Охуя да билирмиш.
Сәсиндэки халлара,
 Титрэйишэ бах, һэлэл
Охуюр дуя-дуя,
 О, бүтүн үрэйилэ.
Яваш-яваш кечиб о,
 Гапыны аралады.
Илһамдан үрэйиндэ
 Тэзэ тонгал галады.
Долашды бармаглары
 Ширмайы диллэр үстэ,
Бағбанын эли кэзди
 Элэ бил, күллэр үстдэ.

Күл чыхыб гончасиндэн
Ачылды, буталанды.
Бу дәм үрәк үрәйә,
Сәс дә сәсә чаланды.
Һатәм чалды, охуду,
Шаһназса, ян отагдан.
Элә бил гуш гайытды
Ювасына узагдан:
«Чинарын ярпаглары,
Үстүндә чин-чин олсун!
Гой вәтән күләкләри,
Сәнин илк шәргин олсун!

Лайла гызым, а лайла
Чаным, көзүм, а лайла.

Нар чичәйиндән алсын
Додагларын рәнкини.
Рухун, Күрүн, Аразын
Яшатсын аһәнкини.

Лайла гызым, а лайла
Чаным, көзүм, а лайла.

Дүнянын гәми, дәрди
Гәлбинә йол ачмасын.
Гой өмрүн йолларында
Аяғын долашмасын!

Лайла гызым, а лайла
Чаным, көзүм, а лайла.

Бу көйәрчин өмрүнү
Шәрәфлә вур баша сән.
Һәят ширин, өмүр аз
Сев, севәрәк яша сән!

Лайла гызым, а лайла
Чаным, көзүм, а лайла.

«ГЫШ НАҒЫЛЫ»НДА

Крал шүбһәләниб өз арвадындан,
Зиндана салдымыш ону бош ерә.
Һирсиндән ады да чыхыб ядындан,
Лә'нәтләр яғдырыр о, фәләкләрә.
Зинданын күнчүндә, күнаһсыз гадын,
Бир күн азад олур һамиләликдән.
Һөкмүйлә мә'насыз, бир бош инадын,
Крал ушаға да шәкк әдир һәмән.
Күнаһсыз көрпәйә диггәтлә бахыр,
Гышгырыр: «Бу мәним дейилдир!» дейә.
Онун нәрәсиндән илдырым чыхыр,
Өлүм һөкмү верир крал көрпәйә.
Дәһшәтли, яныглы һычгыртыларла
Ағлайыр, ағлайыр бу анда Шаһназ.
Сахлая билмәйир өзүнү эсла.
Ағлайыр Һатәмин янында Шаһназ.
Доғрусу, эввәлчә Һатәмә бу һал

Гәрибә көрүнүр, сонраса, дәрһал
Анлайыр бунун да сиррини Һатәм,
Көз яшы ичиндә севинир бу дәм;
«Анадыр, анадыр ахы Шаһназым.
Көрпәнин наләси дәрд олур она...»
Ата көрпәсини атыр чөлләрә.
«Бала, бала!» дейә, чан верир ана.
Пәрдә кечди, үзләр ачылды бир аз,
Донду яваш-яваш яш көзләриндә.
Һатәмин голуну бәрк сыхды Шаһназ,
Бирдән, тамашанын ширин ериндә.
— Нә вар?
— Һатәм, эвдә ағлайыр ушаг.
— Нәдән билирсән ки, бир гой отураг.
— Сәнә сөз дейирәм, дур кедәк Һатәм.
Эвдә бир-биринә дәйибдир аләм.
Иәгин ки, ана да* киридә билмир.
— Ахы нәдән билдин?
— Атая бах бир,
Билмәсәм демәрәм,
— Яхшы, дур кедәк.
Анчаг, анламадым ахы, де көрәк
Нәдән билирсән ки...
— Гәрибәсән сән,
Дөшүмүн балача көйнәмәсиндән.
О саат билирәм ояныб ушаг.

* Һатәмин анасы нәзәрдә тутулур.

Инди сүд истәйир... Бир эвә чатаг.
Өзүн көрәчәксән.
Динмәди Һатәм.
Бир кизилти кечди дамарларындан.
Бүтүн аналарын Шаһназла биркә,
Аналыг һиссинә о галды һейран...
Пәрдә салынмамыш, әсәр битмәмиш,
Залы аста-аста тәрк этди онлар.
Әвин гапысына һәлә етмәмиш,
Чағанын сәсини әшитди онлар.
Һатәмин гәлбиндә бир сәс учалды:
«Үрәкдә олмазды кимсә тән мәнә.
Шаһназ үстүн кәлди, гәләбә чалды
Аналыг һиссилә дейәсән мәнә...»
Етириб өзүнү отаға Һатәм.
Алды гучагына ушағы дәрһал.
Үзүнү чевириб Шаһназа бу дәм,
Деди: — Ярашмайыр сәнә дәрд, мә'лал.
Ала көрпәмизи, көтүр Шаһназым,
Дуяна бош сөзләр даһа нә лазым?
Учмушдум, ювама гайытдым ена,
Һичран эшгимизи гучагламасын.
Сүд вер икимизин тәк мейвәсинә,
Мәним Сәдагәтим гой ағламасын!

Июл—Октябр, 1956.

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

ҮРӘК

Ленин	9
Йолдаш депутат	10
Доғум әвиндә	12
Күр чайы	14
Мисир	16
Арзуларым гәдәр өмрүм олайды	18
Әлифба китабы	19
Оғлума	22
Үрәк	25
Кәлмәләр	27
Баһар	28
Ата вә оғул	29
Тәнһалыг	31
Фүзулийә	34
Айрылыр	36
Шаир	37
Күзкү	40
Мән	42
Саат	43
Атаны чох севирсән я баланы?	44
Каман сәси	46
Көй-Көл	51
Гонаг	52
Рәссам	53
Мәним бир гоншум вар	54
Гоча вә мән	55
Кечә булаг башында	57
Сиз нә көзәлсиниз	59
Достума	60
Мән нечә шад олум?	61
Олмаз	62

МӘНӘББӘТ

Чейран	65
Күнәшдән кен дүшәндә	66
Итирилмиш мәһәббәт	67
Кечәләр	68
Пәрваз оландә	69
О ахшам	70
Ояңмасын	71
Һейраның олсун!	72
Көзләрини гамашдырдымы?	73
Бир мәнәм, бир дә сүкут	74
Сәни көрәндә	75
Сәндә гәлб олсайды	76

МАҢҢЫЛАР

Ана мәктәб	79
Илләр	80
Олду	82
Верәрдим	83
Бәйәнмәди	84
Дашлара яздым	85
Мәһәббәт	86
Яшадыгча	87
ИЗТИРАБЫН СОНУ (Поэма)	89

Редактору *Ә. Абасов*
Рәсәмә *Б. Зейналов*
Бәдди редактору *Ф. Гулиев*
Тех. редактору *В. Авадеева*
Корректорлары *Ш. Новрузова* вә
Ә. Агаев

Чапа нмзаланмыш 24/V—1957-чи ил.
Форматы 70×92¹/₃₂—2, 25=6,1 ч. в.
(Уч.-нәшр. в. 7). ФГ 16616.
Тиражы 5000. Сифариш 148.
Гиймәти 3 ман. 35 гәп.
Ушагкәнчнәшр. Бақы, Фиолетов
күчәси, 8.

Азәрбайчан ССР Мәдәнийәт Назир-
лийинин „Гызыл Шарг“ мәтбәәси.
Бақы, Гәзи Асланов күчәси, 80.

Вагабзаде Бахтияр Махмуд оглы

Д Ж Е Й Р А Н

(стихи и поэма)

(на азербайджанском языке)

Азербайджанское
Издательство Детской и Юношеской Литературы
Баку — 1957

ҲӨРМӘТЛИ ОХУЧУЛАР!

Ушагкәнчнәшр бу яхында орта вә бөйүк яшлы ушаглар үчүн бир сыра ени әсәрләр чап әдиб сатыша бурахмышдыр.

Һәммин китаблары Азәркитабын мағазаларындан ала биләрсиниз.

С. Вурғун—Чичәк 96 сәһ. 1 ман. 25 гәп.

А. Әбүлһәҗән—Тамаша гарынын нәвәләри
128 сәһ. 3 ман. 25 гәп.

Әһмәд Рәһимов—Бир әвин кәлини
72 сәһ. 1 ман. 25 гәп.

Иса Һүсейнов—Һекайәләр 84 сәһ. 1 ман.
40 гәп.

Нәриман Һәсәнзәдә—Гыз үрәйи 60 сәһ.
80 гәп.

Хәлил Хәлилов—Баһар кәлир 40 сәһ.
75 гәп.

894.362-1

3 ман. 35 гэл.

B27